

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**ELAZIĞ MERKEZE BAĞLI TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN
HALK İNANIŞLARI VE BUNLARIN DİNLER
TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN

İbrahim KÖSEOĞLU

ELAZIĞ – 2009

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**ELAZIĞ MERKEZE BAĞLI TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN
HALK İNANIŞLARI VE BUNLARIN DİNLER
TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 28/01/2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Sami KILIÇ

Üye

Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT

Üye

Yrd. Doç. Dr. Davut KILIÇ

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve / sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Erdal AÇIKSES

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****Elazığ Merkeze Bağlı Tadım Köyü Alevîlerinin Halk İnanışları Ve Bunların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi**

İbrahim KÖSEOĞLU

FIRAT ÜNİVERSİTESİ**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ****FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI****DİNLER TARİHİ BİLİM DALI****2009, Sayfa: X+73**

“Tadım köyündeki Alevîlerinin halk inançları ve bunların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi” adı altında gerçekleşen ve büyük bölümü alan çalışmasına dayanan bu çalışma giriş haricinde iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümü; Elazığ merkeze bağlı Tadım köyünün tarihi ve coğrafyası hakkında bizi aydınlatır. Tezin giriş bölümünde; Tadım köyünün sosyal, sosyo-politikal, kültürel, nüfus yapısı ekonomik ve tarihsel yapısı üzerinde açıkça bilgi verilmiştir. Özellikle nüfus, ekonomik ve tarihsel durum katımlı gözlem metodu ve ya zılı kaynaklar taranarak değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde, Tadım köyündeki Alevîlerin geçiş dönemiyle (doğum sünnet ölüm... v.s.) ilgili inanışlarını ve bunların değerlendirilmesini verdik

İkinci ve son bölümünde, Tadım köyündeki Alevîlerin tabiat (yağmur duası, ağaç su....v.s.) ile ilgili inanışlarını ve bunların değerlendirilmesini verdik.

Çalışmamız sadece Tadım köyünde yaşayan Alevîlerle değil ayrıca Tadım köyündeki Sünnilerle bire bir görüşülerek tamamlanmıştır. Bilgilerin toplanmasında mülakat ve gözlem metotları kullanılmıştır.

Araştırmamızın sonucunda doğum evlenme ölüm ve çeşitli uygulamaların Tadım köyündeki sadece Alevîlerde değil ayrıca Sünnilerde de olduğunu buluyoruz. Ayrıca bazı inanç ve uygulamalarda eski Türk inançlarının izleri olduğunu gördük.

Son olarak, gözlemlerimiz sonucu Tadım köyündeki Alevîlerin genel halk inançlarının, geçmişten kalan inanç ve geleneklerinin devamı mahiyetinde günümüze kadar devam ettirdiklerini gözlemledik. Bu çalışma bibliyografya ve ekler bölümüyle sona ermiştir.

Anahtar Kelimeler: Suniler, Alevî, inanç, gözlem

SUMMARY

MASTER THESIS

Common people beliefs that Partisan of the Caliph Ali in Tadı́m and Evaluations for the purposes of history of religious

İbrahim KÖSEOĞLU

**THE UNIVERSITY OF FIRAT
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE**

**THE DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGION STUDIES THE
HISTORY OF RELIGIONS DEPARTMENT**

2009, Page: X+73

This study is called ‘Common people beliefs that Partisans of the Caliph Ali in Tadı́m and Evaluations for the purposes of history of religious’ and whose a great of chapter is based on the research of are consist of introduction and two chapters.

In entrance part of thesis had enlightened to us about of geography and history of Tadı́m village which bounded center of Elazığ. In the entrance part of thesis, it is given briefly information about social, sosyo-political, cultural, demographical, economical and historical composition of Tadı́m Village. Especially, it is evaluated the population, economical and historical situation by the way of directly observation and inspecting of written sources.

In the first part of the study, we gave some information about beliefs that Partisan of the caliph Ali in Tadı́m village related to Period of Transition (such as birth, circumcision, death ... etc) and their evaluations.

In the second and last part of the thesis chapter of thesis; we gave some information about beliefs that partisan of the caliph Ali in Tadı́m village related to nature (such as pray of rain, tree, water ... etc.) and theirs evaluations.

Our study was completed face to face with people not only partisan of the Caliph Ali but also Sunnites who live in Tadı́m village. Interviews and observational methods are used for collecting information.

In the result of this investigation it is found that there are beliefs and practical experiences about birth, wedding, death and various beliefs and practices at not only Partisan of the caliph Ali but also Sunnites in Tadı́m village. Also it is found that some beliefs and practices contain some signs of old Turkish beliefs.

As a result, we observed that the Common people beliefs of Partisan of the caliph Ali in Tadı́m have been continued by people as the rest of their past beliefs and traditions. This working is finished bibliography and part of eclairs.

Key Words: Sunnites, Partisans of the Caliph Ali, belief, observation,

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VIII
METOD VE KAYNAKLAR	IX
A - METOD	IX
B – KAYNAKLAR	X
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMİYLE İLGİLİ İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	7
A- DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	7
1. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	7
2. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	14
B-SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	19
1. SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	19
C-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	21
1-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	21
2-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	32
D-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	36
1-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	36
2-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	40

II. BÖLÜM

TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN TABİA TLA İLGİLİ İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	44
A-YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ ...	44
1. YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	44
2. YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	45
B-AĞAÇ VE ORMANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE	46
DEĞERLENDİRİLMESİ	46
1- AĞAÇ VE ORMANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	46
2- AĞAÇ VE ORMANLAR İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	47
C-HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	48
1- HAYVANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	48
2- HAYVANLAR İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	49
D-SUYLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	50
1- SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	50
2-SU İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	51
E-ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	53
1- ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	53
2-ATEŞ İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	53
F-ZİYARET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	55
1- ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	55
2-ZİYARET YERLERİ İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	56
SONUÇ.....	58
BİBLİYOGRAFYA	60
ÖZGEÇMİŞ.....	64
EKLER.....	65

ÖNSÖZ

İnsanların sosyal bir varlık olarak düşünüldüğünde inançsız yaşamalarının imkânsız olduğunu söyleyebiliriz. Her toplum kendi doğruları eksenini etrafında bazı düşünceler geliştirmiş ve netice itibarıyla sosyalleşmeye devam etmiştir. Her toplum belirli öğeleri bir araya getirerek bir kültür oluşturmuştur. Kültürlerin oluşmasında, coğrafyanın vatan haline gelmesinde, insanların topluluk olmaktan kurtulup sosyal bir varlık haline gelmesinde, insanların birbirlerine maddi ve manevi yönden ihtiyaç duymaları vesile olmuştur. Bunun tesiriyle insanlar, sosyal bir varlık haline gelmiş, inançlar ve kültürel değerler oluşmuştur. İnsanoğlunun tabii varlığından ayrılamayan inanç, insanların yaradılışından kaynaklanan ve insanoğluna bahşedilen, ezelden ebede kadar süregelen ve farklı aşamalarla kendinin tamamlayan bir kavramdır.

Hızlı bir şekilde gelişen bilim ve teknolojinin tesiri ile kırsal ve kentsel kesimde yaşayan halkın örf, adet, gelenek, yaşam tarzı, pratikleri inançları ve sayamayacağımız birçok özelliğinde önemli değişiklikler görülmüştür. Örf ve adetler bir bölgeye özgü olmaktan çıkıp daha büyük bölgelere yayılmıştır.

Kişilik çocuğun sağ olarak doğduğu anda başlar. Doğum, sünnet, evlenme, ölüm gibi inanışlar Anadolu'nun birçok yerleşim yerinde olduğu gibi Tadım köyünde de Alevîler arasında varolmakla birlikte bazı semboller, inanışlar zamanla unutulmaya yüz tutmuştur. Tabii ki bu unutilan ya da terk edilen inanışları ile terk edilmeyip devam eden inanış ve uygulamaları kesin çizgilerle ayırt etmek imkânsızdır. Tadım köyü toplama bir köy olması ve farklı yörelerden gelen insanların oluşturduğu bir yerleşim yeri olması, farklı kültür öğelerinin birlikte tezahürünü görmemizi sağlamaktadır. Bununla birlikte Araştırmamıza konu olan Tadım köyünde tespit ettiğimiz inançlardan birçoğunun menşeinin eski Türk dini, inançlarına dayandığını söylemek mümkün dür. Eski Türk inançlarının izlerini taşıyan bu uygulamaların altında yatan gerçek ise zorluklar karşısında kalan insanların bir aracı vasıtası ile yaratıcıdan yardım isteme arzusu ve bu duygunun bu yolla gerçekleşeceğine olan inançtır.

Araştırmamız iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında; Tadım köyünün tarihi, coğrafik, demografik, sosyo-ekonomik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Tadım köyü Alevîlerinin geçiş dönemiyle ilgili inanışlar ve

değerlendirmesi, ikinci bölümde ise Tadım köyü Alevîlerinin tabiatla ilgili inanışlar ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Konunun seçimi, planı, araştırma yöntemi konularında ve tezin başlangıcından sonuna kadar karşılaşılan problemlerin çözümünde engin görüşlerini esirgemeyen, düşüncelerimize ve çalışmamıza sürekli destek veren danışman hocam Doç. Dr. Sami KILIÇ'a teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Ayrıca çalışmam sırasında yakın desteklerini gördüğüm aileme, arkadaşlarıma ve Tadım Köyü halkına teşekkür ediyorum.

ELAZIĞ-2009

İbrahim KÖSEOĞLU

KISALTMALAR

a.g.e	: adı geçen eser
A.Ü.İ.F.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
a.g.m.	: adı Geçen Makale
Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
DSİ	: Devlet Su İşleri
F.Ü	: Fırat Üniversitesi
Fak.	: Fakülte
Ha	: Hektar
hm ³	: Hektometre küp
Km	: Kilometre
M.Ö	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
m	: metre
md.	: madde
Müd.	: Müdürlük
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Vs.	: vesaire
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları
Yrd.	: Yardımcı

METOD VE KAYNAKLAR

A - METOD

“Tadım köyündeki Alevîlerinin halk inançları ve bunların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi” isimli bu çalışma konu itibarıyla Tadım köyünün coğrafik ve tarihsel açıdan değerlendirilmesi, doğum, evlenme, ölüm, törenleri ve Tabiatla ilgili inanışlar ile sınırlandırılmıştır.

Giriş bölümü; Elazığ merkeze bağlı Tadım köyünün tarihi ve coğrafyası hakkında bize bilgi verilmiştir.

Tezin giriş kısmında, Tadım köyünün sosyal, sosyo-politik, kültürel, nüfus yapısı ekonomik ve tarihsel yapısı üzerinde geniş bir bilgi sunarak Tadım Köyü’nün tanıtımı yapıldığından bu kısımdaki bilgiler kütüphane taraması sonucu elde edilmiştir. Giriş kısmındaki bilgiler mümkün olduğu kadar yazılı belgelere dayandırılmıştır. Kütüphane teması ve kazı çalışmalarının neticelerine ulaşarak tarihsel süreç hakkında bilgi verilmiştir. Coğrafik ve demografik yapı hakkındaki bilgiler resmi web sitelerinden ve bizzat kurumlardan alınmıştır.

Çalışmamızda hem unutulmuş ve uzun zamandan beri kimsenin kullanmadığı inanç ve uygulamalara da yer vereceğimiz gibi devam eden ve herkes tarafından kabul gören yöntemlere de yer vereceğiz. Alan çalışmamızda özellikle 65 yaş üstü kişilerle görüştüğümüzde “babamız annemiz yapardı ama biz yapmıyoruz” şeklinde ifadeleriyle karşılaştık. Birinci bölümde, Tadım köyündeki Alevîlerin geçiş dönemiyle ilgili inanışlarını ve bunların değerlendirilmesi ortaya konulmuştur. Doğum, sünnet, evlenme ve ölümle ilgili yaygın halk inanışları yüz yüze görüşmeler tekniğinden faydalanarak ortaya konulmuştur. İkinci ve son bölümünde, Tadım köyündeki Alevîlerin tabiat ile ilgili inanışlarını ve bunların değerlendirilmesini vermeye çalıştık. Özellikle yağmur duası, hayvan, su, ziyaret yerleri ağaç ve ormanla ilgili inanışlar geniş bir şekilde ortaya koymaya ve değerlendirilmeye çalıştık. Bu inanışların değerlendirilmesi kısmı ise daha çok kütüphane taramasıyla ulaşılan kitaplardan bilgi toplanarak yapılmıştır. Halk inanışlarının genellikle gözlem ve mülakatlar sonucunda ortaya konulmuştur. Özellikle inanç hakkındaki birçok bilgi katılımsız gözlem metodu kullanılmış ve bu bilgilere daha objektif ulaşılması sağlanmıştır. Yerinde katılımlı / katılımsız gözlem metoduyla

ulaşılamayacak bilgilere ise bu konularda vakıf kimseler le mülakat yapılarak elde edilmiştir.

Araştırmamızda gözlem ve mülakat teknikleri kullanılarak halk inanışları ile ilgili veriler toplanmış, elde edilen bilgiler Dinler tarihi açısından değerlendirilmiştir. Tez çalışmamızı yaparken öncelikle verilerin toplanması safhasında alan çalışması yapılarak, mülakat gözlem teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklerle elde edilen veriler objektiflik esasına dayalı olarak Dinler Tarihinin Deskriptif (Vasıflandırıcı) metoduyla yazılmıştır. Ayrıca araştırmamızda tespit edilen halk inanışlarının Dinler Tarihi ile bağlantısını belirtmek için konuyla ilgili kaynak taraması yapılmıştır.

B – KAYNAKLAR

Çalışmamızda yazılı kaynak ve kaynak kişiler olmak üzere iki tür kaynak kullanılmıştır. Çalışmamızın konusunda da anlaşılacağı gibi, temel kaynaklarımız köyde yaşayan Alevîlerin bizzat kendileridir. Fakat bilgilere ulaşılırken Alevîlerle birlikte köyde yaşamış ve bu konulara vakıf Sünnilerden de bilgi edinilmiştir. Alan çalışmasında köydeki insanlarla bizzat görüşülerek bilgiler elde edilmiş. Konu ile ilgili mülakat yapılan kişilerden bazılarının kısa bibliyografyaları da gösterilmiştir. Bununla birlikte tezimizin birinci bölümünde köy hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiş, Tadım köyündeki Alevîlerin halk inanışlarını Dinler Tarihi açısından analiz etmek için kaynaklara müracaat edilmiştir.

Tadım köyünün tarihi gelişimi hakkında Korey O lşen; Fahriye Bayram; Adil Özme'nin 22. Araştırma Sonuçları Toplantısı adlı eserlerinden faydalanmaya çalıştık. Ayrıca Ertuğrul Danık'ın Yukarı Fırat Bölgesi Ortaçağ Kaleleri I, VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (08 –10 Nisan 2002) adlı eserinde Tadım köyündeki kazı çalışmalarını neticelerinden yararlanmaya çalıştık. Her bölümün sonunda yapılan değerlendirme kısmında Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm ve Eski Türk Dini Tarihi adlı eserlerine ve müracaat ettik.

GİRİŞ

Tadım köyü Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü içinde yer alan Elazığ il merkezine bağlıdır. Elazığ il merkezinin güneyinde, ilin önemli ovalarından birisi olan Uluova'nın batısında ve Elazığ il merkezine yaklaşık 15 km uzaklıktadır. Tadım köyü $38^{\circ} 34' 60''$ Kuzey Paralelleri $39^{\circ} 10' 0''$ Doğu Meridyenleri arasında yer alır. Denizden yüksekliği 985 metre , 3234 feet'dir.

Tadım köyü, Doğusunda Kuyulu köyü, Batısında Kumberiç Köyü, Güneyinde Ballica köyü Kuzeyinde Yalnız (Yalavuz) Köyü, Kuzeydoğusunda Sarıyakup Köyü, Kuzeybatısında Tepeköy ile komşu olup , şehir merkezine 15 km uzaklıktadır (Bkz. Ek-1). Ova üzerine kurulu olan köy su kaynakları bakımından zengin olmasının yanı sıra toprağı da oldukça verimlidir. Tadım köyünün ova üzerine kurulu olması ve Elazığ il merkezine yakın olmasında n dolayı ulaşım sorunu yoktur. Yol yapımına müsait olan köyün merkez ile olan bağlantısı sağlayan iki farklı yol mevcuttur. Köy halkı arasında Yukarı Yol ve Altınçevre yolu olarak adlandırılan iki farklı yol sayesinde köyün Elazığ il merkezine ulaşım sorunu uzun yıllar önce çözülmüştür.

Tadım köyünde önceki yıllarda, Doğu Anadolu bölgesinin genelinde görülen karasal iklim hâkim iken, Keban baraj gölünün oluşmasıyla karasal iklim ile Akdeniz iklimi arasında bir iklim özelliğı görülmeye başlanmıştır. Böyle bir iklim özelliğinin oluşmasına köyde 16 hektar alan üzerine kurulu olan gölletin etkisi olduğu belirtilmektedir. Zira köyün ova üzerinde (rakım 985m) kurulu olması diğer dağ köylerine göre daha yumuşak karasal iklim görülmesine neden olmuştur . Yazları sıcak ve kurak kışları ise soğuk ve yağışlı geçer. Yukarıda da belirt tiğimiz gibi karasal iklim tipi oldukça yumuşak tezahür eder. Başka bir ifade ile köyde Karasallıkla genel karakteri bozulmuş Akdeniz iklimi arasında geçiş iklimi yaşanır ¹.

Tadım adının nereden geldiğı hakkında kaynaklarda doyurucu bilgi olmamakla birlikte Dadım, Dadım olarak tarihte kullanımı görülen köyün tarihi çok eskilere dayanır. Ayrıca, Tadım olarak köyün isminin kullanılması uzun zamanlara dayandığı ve Elazığ'ın en eski yerleşim yerlerinden biri olduğu köylü tarafından genel kabul gören bir düşüncedir. Aslında bu görüşü köyde bulunan kale ve höyük doğrulamaktadır. Tarihi ve arkeolojik kaynaklarda köyün kurulu olduğu arazi tamamen düz olmasından

¹ Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, **Ekonomik Rapor 2002**,Elazığ 2003, s.23

kaynaklanan ve yapay dağa kurulu olan tarihi kale köyün en eski kalıntılardan olduğu belirtilmektedir ve kalede, köyün merkezinde yer alan *Tadım Höyük* (Bkz. Resim–II) olduğu belirtilmektedir. Yaklaşık olarak 100 metre çapında ve 25 metre yüksekliğinde olan höyük çeşitli kaynaklarda farklı adlarla anılsa da Dadım (Tadım) höyüğü olarak bilinir². *Dadım (Dadım) Höyük* üzerinde yapılan incelemelerde Kalkolitik dönemden başlamak üzere çok eski kalıntılara ulaşılması, bölgenin en eski yerleşim yerlerinden biri olduğunu gösterir. Höyüğe Tadım³, Tadem⁴, Dadıma, Dadimon ve Dadım Dadım olarak anılmakta olup höyük üstünde yer alan ortaçağ kalesi de, Tadım Kalesi ya da Dadım Kalesi⁵ olarak anılır. XX. Yüzyıl başından bu yana birçok bilim adamının uğradığı höyükten ilk söz eden E. Huntington’ dur. Höyük üzerindeki surlardan ve köylülerin bulup kapattığı bir geçitten söz eden E. Huntington ‘un aksine, 1950’li yıllarda bölgeye gelen C. A. Burgey, höyükteki Erken Bronz Dönemi seramiklerinden söz eder 1980’li yıllarda yoğunlaşan bölge çalışmaları içinde; Veli Sevin Erken Demir dönemi seramiklerinden⁶ söz eder. Son olarak Ertuğrul Danık tarafından incelenen höyük üzerindeki Tadım kalesinden⁷ bahsedilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde höyük yüzeyi ve eteklerinde Kalkolitik, Erken Tunç ve Ortaçağ (Bizans) dönemlerine ait çeşitli tiplerde seramiğe rastlanmıştır⁸.

Tadım kelimesinin anlamı konusunda ise elimizde yazılı ve yazısız hiçbir belge mevcut değildir. Kelimenin Türkçe’ye uygunluğu ve anlam açısından sakıncası olmadığından dolayı Köyün ismi Cumhuriyet dönemi sonrasında da değişmemiştir. Bu bilgilerden hareketle Tadım ismine tarihi ve arkeolojik kaynaklarda geçen Tadım Höyüğü kaynaklık etmiş olabilir.

Köyün tarih öncesi dönemlerine ait bilgiler sınırlıdır⁹. Tarihi açıdan incelediğimizde yazılı kaynakların azlığı, belgelerin tahrif olması ve gerek ülkemizde

² Korey Olşen; Fahriye Bayram; Adil Özme, 22. Araştırma Sonuçları Toplantısı C.I, Ankara 2005 s.312

³ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında C.1*, İstanbul 1958, s.48

⁴ Muhammet Beşir Aşan, *Elazığ-Bingöl-Tunceli İlleri Ortaçağ Yüzey Araştırması, VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1989, s.529–554

⁵ Ertuğrul Danık, *Yukarı Fırat Bölgesi Ortaçağ Kaleleri I, VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı, Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu(08–10 Nisan 2002) Bildiriler*, Kayseri 2002, s.321–335

⁶ Muhammet Beşir Aşan, *Elazığ Tunceli ve Bingöl illerinde Türk iskân izleri (XI -XIII yüzyılları)*, Ankara 1992, s.77

⁷ Ertuğrul Danık, *Ortaçağ’da Harput Yüzey Araştırması 1998 Çalışmaları 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, Ankara 2000, s.67–80

⁸ Korey Olşen; Fahriye Bayram; Adil Özme, *a.g.e*, s.312

⁹ Ersin Taran, *Atlaslı İlimiz ve Bölgemiz Elazığ ve Doğu Anadolu Bölgesi I* . Elazığ 1999, s.71

gerekse yörede arşivciliğin yetersiz olmasından dolayı köyün tarihi hakkında yeterli bilgiye ulaşmak sanıldığı kadar kolay görünmemektedir. Bununla birlikte yukarıda bahsettiğimiz kale ve höyük yanında, İlkçağ ve Ortaçağ dönemlerinden kalma tarihi eserlerin köyde bulunmuş olmasından yörenin çok eski bir yerleşim yeri olduğu sonucunu çıkarabiliriz¹⁰.

Tadım köy merkezinde yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen kalenin tarihçesi oldukça ilginçtir. Roma ve Bizans dönemlerine ait olduğunu kabul eden kaynaklar mevcuttur. Tadım köyünde yaygın olarak bilinen bir rivayet şöyledir; köyün tamamen düz bir ovaya kurulmuş olması kale yapımını zorlaştırmış fakat zamanın yöneticilerinin haberleşme amacıyla kale yapılması gerektiğini ileri sürmüşler ve bu amaçla halktan vergi toplarken çuvalarla veyahut hayvanlarla (tabi ki vermeleri gereken vergi oranlarına göre) toprağı köyün batısındaki bölgeye yığmalarını emretmişler; halk, vergi amacıyla getirdikleri toprakları köyün batısındaki bölgeye yığmaya başlamış, zamanla yığılan topraklar bir dağ haline gelmiş ve uzun yıllar toplanan vergiler (topraklar) köyde yapay bir dağ oluşturmuş ve bir müddet sonra dağa kale yapılmıştır. Günümüzde hala kalenin burçlarından bazıları mevcudiyetini korumaktadır. 100 metre çapındaki bu kale sayesinde diğer köylerle ateş yakarak haberleşme sağlamaya çalışılmıştır. Önemli bir olay (ölüm, yangın, heyelan, deprem... vb.) olduğunda diğer köylerle haberleşme, kalede yakılan ateş vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir¹¹. Kale Uluovanın güvenliğini sağlamak amacıyla da önemli bir yere sahiptir¹².

Tadım kalesi Başbakanlık ve Kültür Bakanlığı tarafından 1. derece Sit alanı olarak ilan edilmiş. Tadım Kalesini Doğu Anadolu Bölgesindeki Tescilli Kültür Varlığı olarak kabul ederek; askeri grup, Tadım höyüğünü ise kültürel grup içerisi nde değerlendirmiştir¹³.Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen ve kurtuluş savaşı döneminde halk tarafından yıkılmış olan Meryem ana¹⁴ Kilisesi köye 2 km uzaklıkta, köyün batısında bulunmaktadır. Kilise kalıntısı günümüze tam olarak ulaşmamakla birlikte temel kalıntıları hala mevcuttur¹⁵. Ayrıca kilisenin çanı Elazığ arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. Büyüklüğü nedeniyle diğer çanlardan kolayca ayırt edilebilmektedir

¹⁰ Korey Olşen; Fahriye Bayram; Adil Özme, **a.g.e**, s.312

¹¹ Baki Köseoğlu, 1952 Tadım doğumlu, Ortaokul mezunu,

¹² Şükrü Çakmak, 1967 Tadım doğumlu, Lise mezunu,

¹³ Devlet Planlama Teşkilatı, **Doğu Anadolu Projesi Ana Planı, C. IV**, Başbakanlık 2000, s.51

¹⁴ Korey Olşen; Fahriye Bayram; Adil Özme, **a.g.e**, s.324

¹⁵ Ahmet Balcı, 1966 Tadım doğumlu, Ortaokul mezunu

Tarihi değer kazanan fakat günümüze kadar tam olarak ulaşamayan tahrif olmuş çok sayıda çeşme mevcut olmakla birlikte *Hekükeleri* (eskiden boru yerine kullanılan yeraltındaki kanallar) hala günümüze kadar ulaşmıştır.

Tarih boyunca değişik isimlerle anılan ve değişik uygarlıkların merkezi olan Elazığ ve yöresi ilk kez Hz. Ömer zamanında İslam orduları tarafından fethedilmiştir¹⁶. Harput, Hz. Ömer zamanında Müslüman Arapların hâkimiyetine seçtiği dönemde Uluova'da tarım ve hayvancılık yapılıyor insanlar çok sade bir hayat sürüyordu¹⁷.

XX. Yüzyılın başlarında Tadım, bulunduğu bölgenin en büyük yerleşim yerlerinden biri konumundaydı. Büyük bir yerleşim merkezi haline gelen köye, XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde Alevî ve Sünnilerin de yerleşmeye başlamasıyla kozmopolitik bir yapıya ulaştığını görmekteyiz. Göç alması tabiatın sunmuş olduğu nimetlerden kaynaklandığı yadsınamaz bir gerçektir. Zira köyün tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan halkın en büyük ihtiyacı olan su kaynakları bakımından oldukça zengin bir yerleşim yeri olduğunu görebiliyoruz. Buna ek olarak toprağın verimi de göç almasında önemli bir etkindir. Göçün farklı yörelerden gelmesi köyde farklı kültürlerin birlikteliğini sağlamıştır. Köyün genel nüfus yapısı incelendiğinde, Elazığ merkeze bağlı Yukarı Demirtaş, Sarılı, Ballica, Tepeköy, Miyadun, Ku mberic, Şoş, Hok, Piran'dan, Elazığ'ın Sivrice ilçesi Kamışlık köylerinden, Elazığ'ın Maden ilçesinden, Batı Trakya'dan, Bingöl'den, Muş Varto'dan gelen insanlardan oluşmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Tadım köyü çeşitli yerlerden gelen insanlar tarafından kurulmuştur. Köyde dini anlayışları birbirinden farklı Müslümanların bir arada olmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla köyde Alevî ve Suniler birlikte yaşamaktadır. Farklı din anlayışlarına rağmen köylülerin huzur içinde yaşamak isteklerinin dayanak noktası olan birlik ve beraberlik duygusu köy yaşamının en önde gelen düsturlardandır. Bu çeşitlilikle birlikte köylü arasındaki bazı kişilerde şive farkının az da olsa var olduğu alan çalışmamızda gözümüzden kaçmamıştır.

Tadım köyünde özellikle Tadım göleti ve halk arasında Kulak paharı olarak adlandırılan mevkiler piknik alanı olarak kullanılmaya müsait yerlerdir.

Tadım köyünün şehir merkezine yakın olması ve bölge halkının genelde kış mevsimini Elazığ'da, yaz mevsimini köyde geçirmesinden dolayı, nüfusun farklılık arz

¹⁶ İbrahim Halaçoğlu, 'Elazığ' T.D.V.İ.A. C. X., İstanbul 1994, s.551

¹⁷ Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, a.g.e, Elazığ 2002, s.312

ettiği görülmektedir. Ayrıca yaz mevsiminde köye çalışmaya gelen insan sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Haftanın belirli günleri bile nüfusun çok fazla olduğunu görmek mümkündür. Zira yakınlık nedeniyle hafta sonunu köyde geçiren halk oldukça çoktur. Hatta nüfusun önemli bir kısmı Elazığ ilinde çalışıyor olup köyde ikamet etmektedir¹⁸.

Kış aylarında 500 dolaylarına düşen nüfus yaz aylarında 1000 civarına kadar çıkmaktadır¹⁹. 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre köyün nüfusu 615 dir. 2007 nüfus sayımına göre nüfus 482²⁰ kişiden oluşmuştur. 224 erkek ve 258 kadından oluşan nüfusun köyde bulunanları tam olarak yansıtmadığı köylülerin genel görüşüdür. Nüfus sayımının yaz mevsiminde yapılmamış olması nüfusun bu seviyede olmasına neden teşkil etmiştir²¹.

Tadım köyünde okur-yazarlık oranı oldukça yüksektir. Çok az sayıda olan 65 yaş üstü ve istisnai birkaç kişi dışındakilerin tamamı okuma yazma yeteneğine sahiptir. Zira köy okulu 1943 yılında inşa edilmiş olup 1970 'li yılların ortalarına kadar Sarıyakup, Yalnız, Tepeköy gibi yakın köylerden Tadım köyündeki ilkokula geldiği bilinmektedir²².

Tadım köyü, DSİ tarafından yapılan 11 artezyen kuyusuna, 1970 li yıllarda yapılan sulama kanalı (suyun kaynağı Keban baraj gölüdür.), Kulak Paharı olarak bilinen büyük bir su gözesine sahiptir. Köyün batısında sulama amaçlı 1994 yılında DSİ tarafından 16 hektar²³ alan üzerine kurulu sulama göleti mevcuttur. Gölet Şoş deresinden beslenir. 1,123 hm³ depolama hacmi olan göletin, temelden yüksekliği 27,04- 32,50 metre olup, sulama alanı 100 ha'dır²⁴ (Bkz. Ek bilgi-I). Tadım köyü halkının belli başlı geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Halkın geçimi, köyün su kaynakları bakımından zengin olmasından dolayı hayvancılıktan daha ziyade sulu tarım yapılması ile elde edilen (köy sulu tarıma oldukça elverişlidir.) şeker pancarı , pamuk, karpuz, sebze gibi ürünlere dayalıdır. Özellikle Tadım karpuzu olarak bilinen karpuz

¹⁸ Sıtkı Yapıcı, 1945 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

¹⁹ Sevil Eser, 1976 Elazığ doğumlu, Üniversite terk

²⁰ Hamiyet Sandıkçı, Elazığ Nüfus Dairesi Müdiresi

²¹ Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

²² Mehmet Zeki Yıldız, 1949 Tohumlu doğumlu, Ortaokul mezunu

²³ <http://www.dsi.gov.tr> (Devlet Su İşleri Resmi Sitesi)

²⁴ <http://www.gapdogukalkinma.com>

Elazığ ve çevre illerde oldukça rağbet gören ürünlerdendir²⁵. Susuz arazilerde ise ülkemizin birçok yöresinde olduğu gibi arpa, buğday gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Köyün şehir merkezine yakın olmasından dolayı köylünün elde ettiği ürünleri pazarlama sorunun diğer köylere göre daha azdır. Zira ulaşım sorunu şehir merkeziyle olan bağlantıyı sağlayan ve köyün kuzeyinden gelen 15 km uzunluğunda olan ve güneybatısından gelip diğer yoldan tamamen bağımsız olan 17 kilometrelik asfalt yollarla sağlanmaktadır.

Tadım köyü köylülerin tabiriyle *Toplama* bir köy olmasına rağmen köy halkının uyum halinde yaşaması gözlemlerimizden anlaşılmıştır. Zira bölgenin coğrafik, sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında köyün kozmopolitik yapısının çok çeşitlilikten oluşmasının nedeni rahatlıkla anlaşılabilecektir. Bu özellik köyde kargaşaya neden olmaktan ziyade, sevgi hoşgörünün daha fazla gelişip büyümesine katkı sağlamıştır. *Yaratılana Yaradan'dan dolayı* bir yakınlık duymaları sebebiyle insanlar birbirine daha fazla kaynaşmış, sevgi ve saygı ortamı doğmuştur. Böylece köy maddi ve manevi huzura kavuşmuştur.

Tadım köyünde iki bakkal, iki cami, iki kahvehane (2006 Ocak itibarıyla daha önce sayı üç idi)²⁶, faal durumdaki bir un değirmeni, beş akar çeşmesi, 16 hektar alanı kaplayan su göleti, sulama kanalları ve çok sayıda kuyu vardır. Tadım köyünde köy odası (Konuk evi), sağlık ocağı mevcut olup ayrıca köyün merkezinde (batı kısmında) görmeye değer kale burçları ve kalıntılarıyla tarihi ve turistik özelliğe sahip bir köydür. (Kültür bakanlığı tarafından I. Derece arkeolojik Sit alanı olarak ilan edilmiştir.) Şehir merkezine 15 km uzaklıkta olan köye 1972 yılında elektrik gelmesi (elektrik kaynağı hazar santralidir) köyün gelişmesinde önemli bir etkidir.

²⁵ Salim Köseoğlu, 1959 Tadım doğumlu, Lise mezunu

²⁶ Mustafa Pala, 1966 Miyadun doğumlu, İlkokul mezunu

I. BÖLÜM

TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMİYLE İLGİLİ İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A- DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsan yaşamının üç önemli geçiş dönemi olup bunların ilki doğumdur. Doğum toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin oluşması ve devamı için zorunlu bir olgudur. Bu önemli geçiş döneminin farklı şekillerde farklı yöntemlerle kutlan dığı, kutsandığını görmekteyiz.

Tadım köyü Alevîleri üzerindeki çalışmamız geçiş dönemlerinin ilki olması nedeniyle doğum ile başlamaktadır. Tadım köyündeki Alevîlerin doğum ile ilgili inanışları doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

a- Doğum Öncesi İnanışlar

Tadım köyünde Alevîler arasındaki doğum ile ilgili uygulamaların daha düğün töreninde görüldüğü anlaşılmaktadır. Düğün arabasının önüne bebek konulması ya da gelinlerin erkek çocukları kucaklarına alması doğurganlığı artırma simgesi olarak k abul görür. Tadım köyü Alevîlerinde önemini yitirmiş olmasına rağmen nadiren de görülen yeni evlenenlerin ilk çocukların erkek olması için gelinin kucağına erkek çocuk oturtulması ile ilgili bir uygulama görülmektedir.

Türkiye genelinde gelinin gittiği yeni evindeki saygınlığını kazanması, erkeğin gözüne girmesi, analık zevkini tatması ve soyun devamı için doğurması gerekmektedir. Kısır kadın, özellikle geleneksel kesimlerde horlanır, ezilir ve aşağılanır. Bu nedenle kadın, çocuk doğurabilmek için birtakım çarelere ve yollara başvurur. Bunların başında tıbbi yollara başvurma tutumunun yanı sıra, halk hekimliği ve dinsel - büyüsel işlemler kapsamına giren uygulamalar da mevcuttur²⁷.

Köydeki Alevîler arasında, düğün sonrası birkaç yıl içerisinde çocuğu olmayan kadınlar için *halk hekimliği* olarak adlandırılan birtakım işlem ve yöntemler

²⁷ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Anlara 1995, s.132

uygulanmaktadır. Özellikle köyde yaşayıp, çocuğu olmayan kadınların imkânlarının bulunmaması, doktora gidememesi veya gitmek istememesi durumunda hastalıkları teşhis ve tedavi amacı ile başvurduğu inanış ve işlemlerin tümü, halk inanışları olarak tanımlamak mümkündür. Bu inanışların bir kısmı dinsel, bir kısmı büyüsel, bir kısmı ise halk hekimliği ile ilgilidir.

Tadım köyü Alevîlerinde kısırlık tedavisi için kutsal mekânla ilgili olan halk inançları, türbe ziyareti ve delikli taştan geçmektir. Çocuğu olmayan kadınlar Miyadun köyündeki delikli taştan geçirilerek hastalığının iyileşeceğine inanılır ve bu uygulamadan sonra hamile kalması için bir maninin olamayacağı düşüncesi mevcuttur²⁸. Köydeki dinsel sayılabilecek nitelikteki türbe ziyareti de kısırlık tedavisinde uygulanmaktadır. Çocuğu olmayan kişiler Beşik Baba denilen Harput'taki (Elazığ'ın Kuzeyindeki dağlık bir mahallesi) türbeye giderler. Beşik Baba türbesinde ağaçtan bebek yaparak bir beşik içerisine bırakırlar. Beşik Baba'nın yüzü suyu hürmetine çocuklarının olması için dua ederler. Ayrıca Harput'taki Feti Ahmet Baba türbesi ziyaret edilerek çocuğun olması için dua edilir. Ağaca bez bağlayarak ve mum yakarak dua edilmesi kısırlık tedavisi kutsal mekân ziyaretlerinde görülen uygulamalardandır²⁹. Çocuğu olmayan kadınların hamile kalmasından sonra gittikleri ziyaret yerlerinde ziyaret için kurban kesmesi de Tadım köyü Alevîlerinde yaygın olan uygulamalardandır.

Köyde çocuğu olmayan kadınlar tıbbi tedavi yöntemleri haricinde halk inançları denilen uygulamalar yaptığı bilinmektedir. Bu uygulamalardan birisi, köyde bulunan ağaçlardan yaprak toplayıp (mümkün olduğu kadar çok çeşit ağaçtan) toplanan yapraklar su ile kaynatılıp, kısır kadını sıcak suya kadın oturtmaktır. Bu uygulama bazen saman kaynatılarak da yapılır. Buna *Boğa Koymak*³⁰ denir. Bu işlem sonucu kadın terleyerek vücuttan pis mikropları atar, böylece hamile kalmasına engel olan hastalıktan kurtulacağına inanılır³¹. Diğer bir uygulama ise, *Tabe boncuğu* takmaktır. Bu boncuk takıldığında çocuğu olacağı inancı, Tadım köyü Alevîlerinde eskiden

²⁸ Naciye Pala, 1968 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

²⁹ Ayşe Çakır, hicri 1338, Meşkünü doğumlu

³⁰ Köyde böyle tabir etmekle birlikte, aslının 'Buhuya Koymak' olduğu kanaatindeyiz.

³¹ Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

mevcut olan fakat zamanla değerini yitiren inançlardandır. Halk arasında bu boncuk sayesinde hastalığa sebep olan şeylerin vücudu terk edeceği inancı mevcuttur³².

Köyde araştırma esnasında karşılaştığımız diğer bir uygulama eritilmiş mum dökülmesidir. Bu uygulamada arı mumu eritilir ve bir tas içerisindeki kurşun dökme de olduğu gibi suya dökülür. Eritilmiş mum suya döküldükten sonra oluşan şekil ler hakkında fal bakarcasına yorum yapılır. Bu işlemi belli ocaklarda belirli kişiler tarafından (el alan kişi tarafından) gerçekleştirilir. Bu işlem sonucu kadının hamile kalacaksa ne zaman bu olayın gerçekleşebileceği hakkında ve kız mı erkek mi gibi cinsiyeti hakkında yorumlar yapılır³³.

Tadım köyü Alevîleri yapılan diğer bir uygulama ise, çocuğu olmayan kadın, ismi Mehmet olan yedi kişiden para alır ve topladığı parayla gümüş bilezik alarak koluna takar. Kutsal açıdan değeri olan bu bileziği takarak çocuk olacağına inanır³⁴.

Tadım köyü Alevîlerinde kısırlığı gidermek için uygulanan büyüsel pratiklerden biri de dede ve hocalara giderek okuma veya muska yazdırma dır. Çocuğu yaşamayan ve sürekli ölen kişi hocalarda boylama muskası yaptırır. Bu uygulama Anadol u'nun birçok yöresinde de mevcuttur.

Tadım köyü Alevîlerinde doğum öncesi inanışlardan en önemlilerinden bir tanesi de doğacak çocuğun cinsiyeti ile ilgili olandır. Hamile kadın rüyasında bıçak görürse erkek, makas, boncuk ve mendil görürse, kız çocuk sahibi olacağına inanır. Mum dökme sonrası oluşan şekillere göre çocuğun cinsiyeti hakkında yorum yapılmaktadır.

Tadım köyündeki Alevîler arasında, kadının hamileliği döneminde renkli gözlü ve güzel insanlara veya huyu, ahlakı ve kişiliği toplum tarafından beğenilen şahıslara bakarsa, çocuğun bu kişi ve özelliklerine sahip olunacağına inanılmaktadır.

Tadım köyü Alevîlerinde hamile olan kadın, evde ağır işler yapmaz, çamaşır yıkamaz ve ağır yük kaldırmaz. Bu hem hamileye olan saygıdan hem de hamile olan kişinin çocuğun sağlığı için yapılır.

³² Hediye Eser,1949 Tadım, İlkokul terk

³³ Güllü Köseoğlu,1339 (Hicri) Holpenk doğumlu

³⁴ Tevhide Karasu,1944 Göl köyü doğumlu,

b- Doğum Esnasındaki İnanışlar

Doğum olayını köydeki Alevîlerde belli kişiler tarafından yaptırılır. Genelde yaşlı birkaç kişinin yardımıyla olan doğum, zamanla köye ebe gelmesiyle ebe yardımıyla yapılmaya başlandı. Günümüzde ulaşım sorununun ortadan kalkmasıyla şehir merkezine gelen köylü sayısı da azımsanmayacak kadar artmıştır.

Babaya çocuğun doğması haberini ilk verene *doğum müjdesi* adı altında hediye verilir. Genellikle para şeklinde olan bu hediye bazen şeker çikolata gibi çocukları sevindirici hediyeler de olur. Erkek çocuğun doğum haberin de verilen hediyelerin değeri daha fazla olur.

Tadım köyündeki Alevî ve Sünniler dua ederken *Yüce Allah Sütü temizlerle karşılaştırsın*’ yeni doğum yapmış bir hanıma *analı babalı büyüsün* ürünle veya yemekle ilgilenenlerin üzerine gidince de *Bereketli olsun* derler³⁵.

c- Doğum Sonrası İnanışlar

Çocuk tuzlaması uygulaması Tadım köyü Alevîlerde zamanla terk edilmesine rağmen nadiren görülen uygulamalardandır. Köyün saygın kişilerinde n biri tuzu çocuğun her yerine sürer. Yeni doğan çocuklarda doğumdan kısa bir süre sonra tuzlama işlemi yapılır. Buradaki amaç terin kokmasını ve pişik olmasını engellemektir.

Doğum yapan kadın genelde dört - beş gün yatakta yatar ve hiçbir işle uğraşmaz . Kadın kırk gün boyunca evde yalnız bırakılmaz. Çocuk da kırk gün boyunca (istisnalara hariç hastalık gibi) dışarı çıkarılmaz. Loğusalık dönemi, doğumu takip eden ilk kırk günlük süreyi kapsamaktadır. Genelde bu süre, anne ve çocuğu için belli tehlikeler e maruz kalma dönemi olarak kabul edilmekte, anne ve çocuğun kırk gün dışarı çıkması hoş karşılanmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri *Alkarısı – Albasması* dır. Yeni doğum yapmış loğusa kadına albasacağına inanılır bu nedenle çocuğun başına iğne, ekmek ve su koyulur³⁶.

Pudranın olmadığı dönemlerde *höllük* denilen ve bebeklerin pişik olmasını engellemek için yapılan uygulama mevcuttur. Toprak kavrularak bebeğin altına konulur böylece pişiğe engel olunur. Pişik denilen ve çocuklar için dayanılmaz boyutta sancı

³⁵ Barış Eser, 1977 Elazığ, Lise mezunu

³⁶ Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

vererek çocuğu rahatsız eden vücut yarasının oluşma nedeni temizlik sorunu ve vücudun sürekli olarak temasıdır ve bu teması önlemek için düşünülen yöntem oldukça mantıklıdır³⁷.

Tadım köyü Alevîlerinde bazı ailelerde *Göbek Bağının* camiye gömülmesi gibi bir uygulamanın da varlığını görebiliyoruz. Çocuğun dini bağının kuvvetli olması için bu uygulama yapılır. Hatta büyüyünce futbola çok meraklı olan çocuklar için *senin göbek bağını kargalar camiden çıkarıp futbol sahasına atmış* gibi nükteler yapılır³⁸.

İsim koyma geleneğinde büyüklerden birinin seçilmesi ve genellikle o kişinin belirttiği ismin konulması Tadım köyünde kabul gören inançlardandır. Yaşlı kişilerin isim koymada ön plana çıktığını görmekteyiz.

Tadım köyü Alevîlerde doğum sonrası babanın ya da dedenin maddi olanaklarına göre yemek yedirmesi uygulaması mevcuttur. Maddi imkânlara göre yemek yediremeyen kişi çevredekilere tatlı (özellikle baklava) ve kola tarzından yiyecek ve içecekler aldığı görülmektedir. İlk çocuk veya ilk erkek çocukta yapılan bu masraf diğer çocuklara nazaran daha fazladır. Bununla birlikte doğum sonrası *çocuk görme* olarak adlandırılan uygulama Tadım köyü Alevîleri arasında var olan uygulamalardandır. Doğum sonrası diğer aileler akrabalık derecesi, maddi olanaklar, samimiyete göre çocuğa ve annesine hediyeler alarak çocuğu görmeye gelirler. Bu ziyaretteki amaç annenin zor geçen bu süreç sonrası bu zorluktan kurtulmasını kutlamasıdır. Bu uygulamaya *göz aydınlığına gitme* de denir. Amaç yeni doğum yapan anneyi hem kutlamak hem de ufak da olsa aileye maddi bir destek sağlamaktır. Hediyeler genellikle çocuk elbisesi yâda para şeklinde olur.

Her toplumda olduğu gibi Tadım köyündeki Alevîlerde de hastalık istenilmeyen bir olay olarak kabul gördüğünden, bu durumun giderilmesi için tıbbi yolların dışında bir kısım değişik halk hekimliği ve büyüsel işlemler gibi yöntemlere müracaat edilmektedir. Tadım köyündeki Alevîler arasında eskisi kadar uygulanmasa da bu tedavi yöntemlerine bugün de başvurulmaktadır. Yeni doğan çocuğun sancısı varsa ve bunun azalması için arpa köresi denilen arpa içerisinde çıkan siyahımsı şey ezilir. Ardından anne sütü sağılır ve ezilen arpa köresiyle anne sütü karıştırılır ve çocuğa içirilir. Böylece çocuğun sancısının geçeceğine inanılır.

³⁷ Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

³⁸ Hediye Eser, 1949 Tadım, ilkokul terk

Ağzında salyası durmayan çocuğun ağzına dayısının topuğu sokulur. Bu uygulama üç defa tekrarlanır ve salyanın kesileceğine inanılır³⁹.

Köyün ileri gelenlerinden bir zat; çocuğun vücudunda çıkan yaralar için yaş bir çubuğu daire şeklinde yapar, hasta çocuğu daire şeklindeki çubuktan geçirir. Üç Çarşamba bu uygulama tekrarlanır. Bu işlemlerin ardından, yaş çubuk dama atılır, çubuk damda kurudukça hastanın iyileşeceğine inanılır⁴⁰.

Kulak paharı (pınarı) denilen kulağa benzemesinden ve kulak ağrısının tedavisinde kullanıldığı için bu ismi alan ve köyün 2 km uzaklıktaki turistik değere sahip su gözesi küçük çocukların kulak tedavisinde önemli bir yere sahip olduğu inancı hâkimdir. Kulağı ağrıyan çocuk için şöyle bir yöntem uygulanır. Kulak paharı denilen büyük su gözesinin suyu çocukların kulak ağrısının tedavisinde kullanılır. Uygulama şöyledir; kulağı ağrıyan çocuğun kulağına kulak paharı denilen yerden alınan su damlatılır bu işlem yapılırken suyu evin ilk çocuğu damlatmalıdır. Şayet ilk çocuk kulağı ağrıyan çocuk ise komşunun ilk çocuğu suyu damlatır. Ardından yan tarafta bulunan incir ağacına bir bez asılır ve su gözesine bozuk para atılır. Böylece çocuğun kulak ağrısının geçeceğine inanılır.

Tadım köyü Alevîlerinde, kırklı çocuğun başına bir çay bardağı su ile bir parça ekmek ve iğne koyulur.

Kırkının çıkarımlısı olayı sonucu anne ve çocuk maddi ve manevi pisliklerden temizlenmiş olarak kabul görür. Kırk günlük çocuk için kırk kaşık su, kırk buğday tanesi, kırk arpa ve doksan dokuzluk (üç ellik) bir tespih suya atılır. Çocuğa banyo yaptırdıktan sonra en son olarak bu su dökülür.

Tadım köyü Alevîlerinde, boş beşiğin sallanması iyi karşılanmaz. Çocuğun iki eşiğin arasına konulması cin çarpacağı gerekçesi ile iyi karşılanmaz.

Çocuğun saçı ilk defa kesildiğinde saçın ağırlığı kadar saçı kesen kişiye para yada altın verilir. Bu Tadım köyü ve çevresinde kabul gören bir gelenektir. Çocukları nazardan korumak için çocukların omuzlarına ya da boyunlarına iğne parçası ile birlikte mavi boncuk takılır.

³⁹ Muttalıp Karasu, 1967 Tadım doğumlu, Lise mezunu

⁴⁰ Mehmet Balcı, 1969 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

Köydeki Alevîler arasında çocukla ilgili uygulamalar arasında uzun bir süre çocuğu olmayan kadının çocuğu olması halinde ister kız ister er kek olsun saçının uzatılması ve yedi yıl boyunca başkasının elbiselerinin giydirilmesi yer almaktadır. Böyle çocuğa uzun bir süre elbise alınmaz ve komşu çocuk larının elbiseleri giydirilir⁴¹.

Çocuğun diş çıkarmaya başladığı zaman , *diş hediği* denilen kutlama yapılır. Buğday ile nohuttan hazırlanan ve hedik denilen yemek hazırlanır. Komşular yakın akrabalar eve davet edilir. Hedik ve pasta misafire ikram edilir. Bu ikramların ardından bir bez yere serilerek içerisine; bıçak, makas ve kalem bırakılır. Çocuk bıçağı alırsa kasap olacağına, makası alırsa berber olacağına, kalemi alırsa okuyarak âlim olacağına inanılır. Genellikle, aileler bu kutlamayı eğlenceli bir şekide; kaset çalarak, türkü söyleyerek *Diş Hediğini* yaparlar. Gelen misafirler maddi durumlarına göre ve yakınlık derecelerine göre farklı hediyeler takarlar⁴².

Yürüme konusunda zorluk çeken çocukları kalbura koyarak köyde birkaç ev gezdirilir ve bu uygulamadan sonra çocuğun gezeceğine inanılır. Maşatlık denilen tarlada, küvete benzeyen taş üzerinde hasta çocuk yıkanır , böylece şifa bulacağına inanılır.

Tadım köyü Alevîlerinde okur-yazarlık oranın yüksek olması ve Tadım köyünün şehir merkezine yakın olması nedeniyle hastalık tedavisinde halk inanışlarına yerine doktor tedavisinin yaygın olduğu kesin bir kanaatimiz olmakla birlikte bazı uygulamalar nadiren de olsa gözlemlenmektedir. İfade edilen inanışlar varlığını nadiren de olsa devam etmekle birlikte ailelerin birçoğunun nihai çözüm olarak doktora giderek tedavi oldukları bilinmektedir.

⁴¹ Emine Ekmen,1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

⁴² Zemine Balcı,1938 Tadım

2. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tadım köyü Alevîlerinde hastalık ve kısırlık istenilmeyen olaylar olarak kabul gördüğü için, bu durumların giderilmesi için tıbbi yolların dışında bir kısım değişik halk hekimliği ve büyüsel işlemler gibi yöntemlere de müracaat edilmektedir. Tadım köyündeki Alevîlerde eskisi kadar uygulanmasa da bu tedavi yöntemlerine bugün de başvurulmaktadır.

Tadım köyü Alevîlerinde, doğum ile ilgili uygulamaların bir kısmı düğün törenlerinde kendini göstermeye başladığı anlaşılmıştır. Düğün arabasının önüne bebek konulması ya da gelinlerin erkek çocukları kucaklarına alması doğurganlığı artırma simgesi olarak kabul görür. Tadım köyünde ki Alevîler arasında önemini yitirmiş olmasına rağmen nadiren de görülen yeni evlenenlerin ilk çocukların erkek olması için gelinin kucağına erkek çocuk oturtulması ile ilgili bir uygulama görülmektedir. Dede Korkut Hikâyelerinde de erkek çocuk sahibi olmak için başvuru yapılan uygulamalara işaret ediyor. Bunun için adaklar adanır, büyük toylar düzenlenir, açlar doyurulur, açıklar giydirilir, ağzı dualı birinin duası alınır⁴³. Tadım köyü Alevîlerindeki erkek çocuğa sahip olma isteği Dede Korkut Hikâyesinde anlatılanlardan izler taşıdığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Kısır kadınların çocuk sahibi olmak için yaptıkları dini pratiklere Anadolu'da hem diğer Alevî gruplarda hem de Sünni topluluklarda rastlamak mümkündür⁴⁴. Kısır kadınların çocuk sahibi olmak için muska yazdırıp üzerlerinde taşımaları günümüz Türkiye'sinde yaygın uygulamalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁵. Hastalıklardan, görünmeyen kötü güçlerin tesirinden korunmak için muska taşıma âdeti tarihte pek çok toplum ve kültürde var olagelmiş bir uygulamadır. Söz konusu uygulamaya pek çok arkaik toplumda, hatta ilk dönem Hristiyanları arasında rastlamak mümkündür. Çocuğu yaşamayan (çocuğu sürekli ölen kişi) hocalarda boylama muskası yaptırması uygulaması Anadolu'nun birçok yöresinde de mevcut olduğunu görebiliyoruz. Yakutlarda ve diğer Türk boylarında da çocukların yaşamaları için bir

⁴³ Zeki Ö.Defne, **Dede Korkut**, Ankara 1988, s.62

⁴⁴ Orhan Acıpayamlı, **Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara 1974, s. 13-22

⁴⁵ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**,. İstanbul 1984, s.176

takım tedbirler almaları⁴⁶ Tadım köyü Alevîlerindeki muska taşıma uygulaması ile paralellik arz eder.

Tadım köyündeki Alevîlerde yaygın olarak görülen doğum, evlenme, ölüm ile ilgili inanışlar Eski Türklerdeki inanışlarla paralellikler göstermektedir. Eski Türk hikâye ve destanlarına baktığımızda; kısırlık, çocuk sahi bi olma ve doğumla ilgili inanış ve uygulamalar olduğu görülmektedir⁴⁷. Manas destanı incelendiğinde Yakup Han kısırlığından ve erkek çocuk doğurmadığından şikâyet ettiği eşinin bu kusurlardan kurtulması için kutsal yere gitmediği, bir elma ağacının altında oynamadığı ve kutlu pınarlara gidip yanında yatmadığından dolayı eşine kızdığından söz edilmektedir⁴⁸. Tadım köyü Alevîlerinde çocuğu olmayan kadınlar Miyadun köyündeki delikli taştan geçirilerek hastalığının iyileşeceğine inanılır ve bu uygulamadan sonra hamile kalması için bir maninin olamayacağına inanılır. Bu uygulamanın Manas Destanındaki uygulamalarla benzerlik göstermesi, Tadım köyü Alevîlerinin halk inançlarında Eski Türk topluluklarının inançlarından izler taşıdığı ortaya koymaktadır. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinde kısırlık tedavisi için türbe ziyareti ile Kırgız ve Kazak Türklerinde görülen ziyaret yerlerinde bir gece yatma uygulaması arasında paralellik gözükmemektedir⁴⁹. Kısır kadınların ziyaret yerlerine çocuk sahibi olmak amacıyla gitmeleri kutsal gücün söz konusu yerlerde tezahür ettiğinin kabul edilmesi ile ilgilidir⁵⁰. Bununla birlikte ziyaret yerlerindeki yatacın üzerine elbise bırakma, oradan elbise alıp giyme, çocuk için elbise ve yatacın üzerindeki örtüden bez parçası alma, söz konusu yerden alınan taşı kadının karnına sürmesi delikli taş veya ağacın arasından geçme ritüelleri kutsalla temas ve onun sirayet edici niteliği ile ilgili uygulamalardandır⁵¹. Kutsalla temas ve onun kadına sirayet etmesiyle, söz konusu kadın kısırlığa sebep olan durumdan kurtulmuş olmakla birlikte, aynı zamanda bu tür hastalıklardan kutsal sayesinde korunmuş olmaktadır. Ziyaret yerlerinden salıncak yapılarak onun üzerine bebek elbisesi giydirilmiş taşın konulması ise benzer benzeri doğurur ilkesine dayalı sihri bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk sahibi olmak amacıyla kutsal yerlerin ziyaret edilmesi inancı gelene ksel Türk dinine kadar

⁴⁶ Abdulkadir İnan, **a.g.e.**, s. 174

⁴⁷ Günay Ünver; Harun Güngör; **a.g.e.**, s.84

⁴⁸ Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi I**, Ankara 1993, s.14–18

⁴⁹ Ali Selçuk, **Tahtacılar**, İstanbul 2005, s. 156

⁵⁰ Günay Ünver; Harun Güngör; Şaban Kuzgun vd, **Kayseri ve Çevresindeki Ziyaret ve Ziyaret Yerleri**, Kayseri 1996, s. 104–105

⁵¹ Günay Ünver; Harun Güngör; Şaban Kuzgun vd, **a.g.e.**, s.106

uzanmakta adet ve ziyaret inancı şeklinde İslami motiflerle günümüzde de devam etmektedir⁵².

Çocuğu olmayan kadın için köyde bulunan ağaçlardan yaprak toplanarak (bazen Samanla) Boğa Koyma uygulaması Sauna veyahut kaplıca uygulaması nın değişik bir uygulaması olarak düşünülebilir⁵³.

Çocukların yaşaması için türbe ve yatır ziyaretine gidilmesi, doğan çocuğa yatırın adını vermek âdeti Anadolu'nun pek çok yöresinde mevcut olan bir gelenektir⁵⁴. Elazığ'da da bu uygulamanın örneklerini görmekteyiz. Elazığ'ın mahallelerinden olan Harput'ta bulunan Feti Ahmet Baba türbesine bazı isteklerin gerçekleşmesi için gidilir. Feti Ahmet Baba Türbesi ziyareti Tadım köyü hem Alevîlerinde hem de Sünnilerinde olan ziyaret yerlerindendir. Bunlardan biri de çocuğu olmayan kadın Feti Ahmet Baba türbesine giderek çocuğu olması için dua etmektir. Bu ziyaret sonrası kişinin çocuğu olursa ona göre bu türbenin isminden faydalanılır. Şayet çocuk erkek olursa; Fetiahmet, Feti, Fetemet, kız olursa; Fetiye adları koyulur. Elazığ' da oldukça yaygın olan Feti Ahmet isminin kaynağı Feti Ahmet Baba türbesidir. Bunun gibi yatırın -ziyaretin isminin çocuğa verilmesinde çocuğun yaşamasına engel olan kötü ruhlardan onun kutsalla temas sayesinde kurtulacağı amacına yöneliktir. Ya kutlarda genellikle çocuğu yaşamayıp ölen kişilerin *Yaşar*, *Dursun*, *Ölmezbeş* gibi isimlerin verilmesi uygulamasını görmekteyiz⁵⁵. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinde türbe ziyareti sonrası kısır kadınların çocuğunun olması halinde kutsal mekanda kurban kesilmesi uygulaması, Yakutlarda da çocuk sahibi olmayan kadınların özellikle erkek çocuk sahibi olmak için Aysita dua ettikten sonra *Idık*⁵⁶ olarak hayvan bağışladıkları ile benzerlik göstermektedir.

Doğum yapan kadın genelde dört - beş gün yatakta yatar ve hiçbir işle uğraşmaz. Kadın kırk gün boyunca evde yalnız bırakılmaz. Çocuk da kırk gün boyunca (istisnalara hariç hastalık gibi) dışarı çıkarılmaması uygulamasındaki amaç loğusaya musallat olduğuna inanılan kötü ruh, cin, peri, şeytan, kedi, köpek, tilki gibi şeyle rin musallat

⁵² Günay Ünver; Harun Güngör, **a.g.e**, s.68

⁵³ Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

⁵⁴ Günay Ünver; Harun Güngör; Şaban Kuzgun vd, **a.g.e**, s. 88–92

⁵⁵ Abdulkadir İnan, **a.g.e**, s. 174

⁵⁶ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995, s. 167–168

olmasını engellemektir. Albastı ile ilgili inanış ve uygulamalar bütün Türk toplumlarında da mevcuttur⁵⁷.

Loğusalık dönemi, doğumu takip eden ilk kırk günlük süreyi kapsamaktadır. Genelde bu süre, anne ve çocuğu için belli tehlikelere maruz kalma dönemi olarak kabul edilmekte, anne ve çocuğun kırk gün dışarı çıkması hoş karşılanmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri Alkarısı – Albasması dır. Tadım köyü Alevîlerinde loğusa kadınlar için dıgasken - *dıgaskene* dendiği ve bu kelimenin de Kürtçe den geldiği bilinmektedir⁵⁸. Doğum yapan bayan genelde 4-5 gün yatakta yatar ve hiçbir işle uğraşmaz, evde tek bırakılmaz. Loğusa kadınlara ve çocuklara sataştığı, kimi zaman onları öldürdüğü tasavvur edilen⁵⁹ Alkarısı – Albastı eski bir Türk Şaman geleneğinin bir yansıması olup, inanışlara göre yalnız bırakılmaları halinde loğusanın ciğerini sökecek, loğusa kadın ve çocuğuna zarar verecek ve hatta bazen ölümüne sebep olabilecek, insan- hayvan karışımı bir görünümünde, uzun boylu, uzun tırnaklı, dağınık saçlı, dişlek, çok çirkin, al gömlek giyen korkutucu bir yaratık olarak düşünülmektedir. Çocuklara ve loğusalara sataşan bu öldürücü cinin zararından kurtulmak için, loğusalar yalnız bırakılmaz⁶⁰. Tadım köyü Alevîlerinde de nadiren de olsa loğusaya kötü cinin musallat olmaması için odasına soğan, sarımsak ve mavi boncuk konur.

Altaylı boylarda ve Kırgızlarda doğumun gecikmesi ve güç olması *albastı* veya *Alkarısı* denilen kötü ruhun loğusaya musallat olmasına bağlanmaktadır. Bu kötü ruhun şerrinden korunma uygulamaları arasında bağırarak, silah atmak ve ocaklı olarak bilinen kişilere gitmek gelir⁶¹. Altaylı boyları ve Kırgızlarda da Tadım köyü Alevîlerinde olduğu gibi loğusalık döneminde kadınların korunması gerektiği düşüncesinin mevcudiyeti paralellik arz etmek tedir.

Tadım köyü Alevîlerinde olduğu gibi eski Türk toplumlarında da loğusa kadın ve çocuğu doğumdan sonra kırk gün kirli kabul edilmektedir. Dolayısıyla kırk çıktıktan sonra kadın ve çocuğun kirlerden arındığı kabul edilir. Gagavuz Türklerinde de kırk çıkarma uygulamasının benzer şeklerini görmekteyiz⁶².

⁵⁷ Abdulkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, C. I, Ankara 1987 s. 259-261

⁵⁸ Remziye Köseoğlu, 1959 Kamışlık, okuryazar

⁵⁹ Sedat Veyis Örnek, **a.g.e**, s. 144

⁶⁰ Orhan Acıpayamlı, **Türkiye’de Doğumla ilgili Adet ve İn anmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara 1974 s. 83

⁶¹ Abdulkadir İnan, **a.g.e**, s.168

⁶² Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998, s.183

Uzun bir süre çocuğu olmayan kadının çocuğu olması halinde ister kız ister erkek olsun saçının uzatılması ile yedi yıl boyunca başkasının elbiselerinin giydirilmesi uygulaması nadiren de olsa karşımıza çık maktadır. Eski Türklerde, buna benzer pratiklerle, çocuğun hastalanması veya ölmesine sebep olan kötü ruhların aldatılması veya şaşırtılması geleneği⁶³ Tadım köyü Alevîlerindeki uygulamalarla paralellik arz etmektedir.

Tadım köyü Alevîlerinde Elazığ'ın genelinde olduğu gibi çocuğu dünyaya gelen kişi maddi olanaklarına göre yemek yedirme veyahut yakın eş dosta bir şeyler alma (genellikle Tatlı yedirme şeklinde gerçekleşir) geleneği günümüzde hala devam etmektedir. Yakut Türklerinde de çocuk dünyaya geldiğinde babası ziyafet verirdi. Birkaç gün sonra Toy düzenlenir ziyafetten sonra, baba; ihtiyarlardan birisinden çocuğa isim koymasını isterdi⁶⁴.

İsim koyma geleneğinde büyüklerden birinin seçilmesi ve genellikle o kişinin belirttiği ismin konulması Tadım köyü Alevîlerinde kabul gören inançlardandır. Yaşlı kişilerin isim koymada ön plana çıktığını görmekteyiz. Tadım köyü Alevîlerinde varolan inanışların birçoğunda eski Türk inanışlarının izlerinin olduğunu gözlemleyebiliyoruz.

Tadım Köyü Alevîlerinde diğer bölge Alevîlerinde olduğu gibi Hz. Fatma'ya olan ilgi oldukça fazladır. “Fadime Ana” olarak doğumla, bereketle, kadınların türlü darda kalma halleri ile ilgilidir. “Fadime Anamızın Eli”, “Fadime Ana otu”, “Fadime Ana uğuru” Tadım köyü Alevîliğinde sihirli sözler olarak bilinir. Bunun da kaynağı Ehl-i Beyt sevgisi olduğu ortadadır. Alevî olmayan halk da bu inançlara ilgisiz değillerdir.

Seyitler, Babalar, Dedeler ve Dede Babalar olarak bilinen seçkin kimseler hayatın her safhasında etkinlikleri azalmaya yüz tutmuş olsa da müessirdirler. Dua ederek, bazen muska yazarak, çocuk edinmede, hastalıkların tedavisinde, ürünün bereketinde, rahmet okunmasında, yağmur duasında etkilidirler. Öldüklerinde türbeleri, türbelerinin su ve topraklarının hâlâ hikmet gösterdiğine inanı lar. Bu inançların kaynağının İslam toplumundaki Veli - Evliya kültürüne dayandığı bilinmektedir.

⁶³ Abdulkadir İnan, **a.g.e.**, s.174

⁶⁴ Abdulkadir İnan, **a.g.e.**, s.173

Tadım köyü Alevîlerinde yaygın olan e ski Türk inançlarının izlerini taşıyan tüm bu uygulamaların altında yatan gerçek ise zorluklar karşısında kalan insanların bir aracı vasıtası ile yaratıcıdan yardım isteme arzusu ve bu duygunun bu yolla gerçekleşeceğine olan inançtır.

B-SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRMESİ

1. SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Sünnet yaşı genelde 3–11 yaş arası olmakla birlikte kesin bir kural yoktur. Bu yaş sınırlarını çok aşanlarda mevcut olmakla birlikte genellikle hasta olan küçük yaştaki çocuklara zamana, şarta duruma bakmaksızın çocuğun sağlığı için sünneti farklı yaş dönemlerinde yapıldığını görebiliyoruz.

Tadım köyü Alevîlerinde, geçmiş dönemlerde sünnet genellikle *sünnetçi* diye tanınan şahıslar tarafında yapılmaktaydı. Fakat günümüzde bu şahıslardan çok doktorlar tercih edilmektedirler

Diğer yörelerdeki Alevîlerde olduğu gibi Tadım köyündeki Alevîlerde sünnet merasiminde kirvenin önemli bir yeri vardır. Kirve; olanakları ölçüsünde bir takım hediyelerle birlikte, sünnet erkânının yapılacağı gün ya da bir süre önce kirvesinin evine gider.

Kirve; çocuğun elbise, saat, berber masrafı gibi ihtiyaçlarını karşılar ve çocuğu memnun etmeye çalışır, hatta ömür boyu o kişiye kirve bakmakla mesuldür. Kirve sanki öz akrabası gibi olur. Dolayısıyla kirve olan iki aile akrabalıktan daha yakındırlar. Kirve aileler arasında evlenme tabudur. Çünkü kirve çocukları bacı-kardeş sayılırlar⁶⁵. Kirveler arasında *imam kanı girer* inancı vardır. Bunun sebebi Hz. Muhammed'in torunları Hasan ve Hüseyin'in kirveleri olması inancı olabilir. Kirveye hıyanet yapılmaz. Büyük ihtilafları, kirve hatırları giderir. Kirvelik bilindiği gibi tarihte çok önemli işlevi olan bir kurumsal yapıydı. Kirvelik, kirve olanlar arasında kesin bir kardeşliği emrediyordu. Dolayısıyla, bir nevi sig orta işlevi görüyordu. Zorlu yaşam koşulları karşısında insanların birbirlerini desteklemelerini; yardımlaşmayı, dayanışmayı esas alıyordu. Bu bağlamda kirvelik kardeşlikten de yakın olarak

⁶⁵ Mustafa Aksoy, "Türkiye'de Kirveliliğin Kültür Sosyolojisi Açısından Tahlili", V. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi Gelenek Görenek İnançlar Sektörünü Bildirileri ", Ankara, 1997, s. 48–50.

görüldüğünde evlilik çoğu bölgelerde mümkün olmuyordu. Ancak değişen koşullar bu geleneği pratikte işlevsiz hale getirdi.

Sünnet törenleri Tadım köyü Alevîlerinde genellikle eğlenceli bir ortamda davul ve klarnet eşliğinde gerçekleşir. Çocuğunu sünnet edecek olan aile kendi yakınlarını, dostlarını, konu komşunu da davet eder. Gelen misafirlere olanaklar ölçüsünde yemekler verilir. Gelen misafirler akrabalık, yakınlık, samimiyet ve maddi olanaklara göre sünnet olan kişiye hediyeler getirirler. Genellikle para altın gibi maddi değeri olan hediyelerin yanında, maddi değeri çok fazla olmayan elbise oyuncak gibi hediyeler de getirilir. Günümüzde sünnet için toplanan yardımlar hoş görülmediğinden artık sünnet törenlerinde para toplama yok denecek kadar azdır. Fakat kirvelik etkinliğini devam ettirmektedir.

Tadım köyü Alevîlerinde, kirve kızının, sünnet olan çocuk tarafından istenmesi pek hoş karşılanmamakta birlikte genellikle Alevî ailelerde, kirve kızı çocuğa eş olarak verilmez⁶⁶.

2-SÜNNET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR IN DEĞERLENDİRMESİ

Sünnet uygulaması Anadolu'nun her yöresinde Müslümanlar tarafından dini bir gelenek olarak icra edilmektedir. Sünnet törenini verililik ve temizlik amacıyla eski Mısırlılar, Afrika, Avustralya ve Amerika yerlileri arasında da icra edildiği belirtilmektedir Yahudilikte Tevrat'a göre çocuk sekizinci gün sünnet edilmektedir. Dini anlamda Sami kültürün bir ürünü olarak karşımıza çıkan sünnet ayini Türklerin Müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte onlar arasında da İslamiyet'e giriş ritüellerinden biri olarak uygulamaya başlamış, aynı anlayışla da devam etmiştir⁶⁷.

Türkiye'de kirvelinin en yaygın olduğu bölgeler, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dur⁶⁸. Tadım köyü Alevîlerinde de kirvelik önemli müesseselerden sayılır. Sadece kirve çocuğa karşı mesul olmayıp, aynı zamanda sünnet olan çocuk da kirveye karşı bazı sorululukları mevcuttur. Sünnet olan çocuk iyileştikten sonra kirvesini görmeye gider. Çocuğun ailesiyle birlikte kirveye iade-yi ziyarete giderken kirve ve ailesinin bireylerini çeşitli hediyeler götürür. Böylece karşılıklı hediyeleşilmiş olunur.

⁶⁶ Sıtkı Yapıcı, 1945 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

⁶⁷ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 165

⁶⁸ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Ankara 1995, s.183

Tadım köyü Alevîlerinde köklü bir “Kirvelik” kurumu vardır. Diğer Alevî toplumlarında olduğu gibi Tadım köyündeki Alevîler arasında da kirvelikle ilgili kurallar titizlikle uygulanmaktadır. İnanca göre Hz. Muhammed de torunları Hasan ve Hüseyin’i sünnet ettirirken bizzat kirveleri olmuştur. Kirve olan iki aile akrabalıktan daha yakındırlar. Kirve aileler arasında evlenme tabudur. “Kirveler arasında imam kanı girer” inancı vardır. Bu kutsal bağ anlamındadır. 12 imam mümasili tutulurlar. Kirveye hıyanet yapılmaz. Büyük ihtilafları, kirve hatırları giderir.

Tadım köyü Alevîlerinde, aileler kirve kızını çocuğa istemekten kaçınır çünkü kirve çocuğun manevi babasıymış gibi görülür.

C-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRMESİ

1-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsan yaşamının geçiş dönemlerinden bir tanesi de evlenmedir. Evlenme, toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin oluşması ve devamı için zorunlu bir olgudur. Bu önemli geçiş döneminin farklı şekillerde farklı yöntemlerle kutlanıldığı ve kutsandığını görmekteyiz.

Araştırmamıza konu olan Tadım köyündeki evlilik ile ilgili inanışları evlilik öncesi, evlilik esnası ve evlilik sonrası olmak üzere üç başlık altında incelenmesi konunun anlaşılması bakımından uygun olacağı kanaatindeyiz.

a- Evlilik Öncesi İnanışlar

Tadım köyü Alevîlerinde erkekler için evlilik yaşı kesin bir kuralla çizilmemiş olsa da askerlik dönüşü evlilik hazırlığı yapılmaya başlanmaktadır. Askerlik öncesi düğün yapılması pek hoş karşılanmasa da Tadım köyü Alevîlerinde bu kuralın dışına nadiren de olsa çıkıldığı görülmektedir. Tadım köyü Alevîleri arasında günümüzde, erkek ve bayanlarda evlenme yaşının yirmi yaşların üstü olduğu, geçmiş dönemlerde ise evlenme yaşlarının on üç yaşlarına kadar düştüğü yaptığımız araştırma neticesinde ulaştığımız bilgilerdendir.

Sünni toplumlarda olduğu gibi Tadım köyü Alevîlerinde de Sütkardeş, üvey kardeş arasında evlilik yasaktır. Bunun yanında kirve çocukları arasında da evlilik yapılmamaktadır.

Tadım köyü Alevîleri arasında görücü usulüyle evlenme yaygındır. Bunun yanı sıra *anlaşarak evlilik*, köylülerin tabiriyle severek *evlenme* olarak adlandırılan kız ve erkeğin birbiriyle konuşarak anlaşması sonucu e vlenmesi de Tadım köyü Alevîleri arasında karşılaştığımız evlilik yöntemlerindendir. *Berdel*⁶⁹ Tadım köyü Alevîleri arasında olmayan ve pek hoş karşılamadıkları evlilik türüdür.

Töre denilen ve son zamanlarda terk edilen büyük kardeşin ölmesi halinde küçük kardeşin onun hanımını alması geleneği Tadım köyünde terkedilmiştir. Eskiden uygulanan bu yöntemdeki amaç hem kadının mağdur olmamasını sağlamak, hem de malın (eşyalar para vs.) dışarı çıkmamasını sağlamaktır⁷⁰.

Kız kaçırma olayı Tadım köyü Alevîleri arasında pek hoş görülme de ve sık olmasa da karşılaşılan bir evlilik türü olarak bilinmektedir. Kız kaçırma hadisesinde kız tarafı erkek tarafıyla uzun bir süre küs kalır. Fakat aile büyükleri ile köyün ileri gelenlerinin araya girmesi ile barış yapılır. Tabi ki bu barışma olayı çok kolay olmayıp kan dökmeye kadar varabilecek husumetlere de yol açabilir⁷¹.

Eski dönemlerde evlenecek olan kişiler daha çok büyüklerinin sözleri doğrultusunda eş seçmekteyken, günümüzde erkek ve kızın özgür iradesi ile hareket ettiği genellikle alınan kararda kız ve erkeğin kararı önem arz etmektedir. Bu kararda erkek tarafının ekonomik durumu kız tarafının ise daha çok yetişme tarzı, ahlaklı ve terbiyeli olması eş belirlemede önemli noktalardır.

Türk toplum önemli bir yapı taşı o lan ailenin oluşmasında Tadım köyü Alevîleri arasında da belli süreçler mevcuttur. Eş seçiminde her iki ailenin büyüklerinin ve evlenecek olan kişilerin kararlar alınırken ortak hareket ettikleri bilinmektedir.

Tadım köyü Alevîlerinde, genç evlenme isteğinin annesine veya imalı bir şekilde babasına belirtmesiyle, aile uygun bir kız aramaya başlar. Uygun kız bulunduğu anda dünürçülük öncesi oğlan tarafının niyetini, başka bir ifade ile kızlarını verip

⁶⁹ Berdel : İki ailenin karşılıklı olarak aynı gün ve saatte kızını gelin verdiği bir aileden oğluna gelin getirmesidir. Kız alıp aynı aileye kız verme.

⁷⁰ Aykut Pahlı,1973, Arapgir, Üniversite mezunu

⁷¹ Selma Pahlı,1979 Elazığ, Lise mezunu

vermeyeceklerini öğrendikten sonra olumlu bir cevap aldıkları anda, dünürçülük işlemi bir bakıma formaliteden ibaret olmaktadır. Fakat bazı durumlarda kız tarafının karar süreci ailelerin birbirlerini tanıyıp tanımamasına göre farklılık gösterir. Şayet aileler birbirlerini tanıyorlarsa yukarıda belirttiğimiz gibi kız isteme süreci daha kısa sürer. Şayet aileler birbirlerini tanımıyorlarsa kız tarafı erkeği ve erkeğin ailesi hakkında tanıdıkları vasıtasıyla bilgi edinmeye çalışırlar. Erkek tarafın ise kızın çevresinde bulunanlardan kız ve kızın ailesi hakkında bilgi toplar. Her iki aile de karşı aile ile samimi olan ve bu aileleri tanıyanlardan bilgi almaya ve gençler için önemli olan bu süreçte yanlış karar almamak için karşı tarafın doğru bir eş olup olmayacağı konusunda araştırmalar yapar. Şayet evlenecek gençler birbirini tanımıyorlarsa kız ve erkeğin birbirini görmesi için ortam hazırlamaya çalışılır. Kızın babasının haberi olmadan bir evde, erkek kız yakınları vasıtasıyla buluşturulur yada erkek kız evinde *kız görmeye* gider. Kız ve erkek bir arkadaş veya evin küçü k kardeşiyle birlikte bir odada sohbet ederek karşılıklı fikirlerini öne sürerler. Bu süreçte hem fikir olarak birbirlerini anlamaya çalışılması hem de fiziki özelliklerinin beğenilmesi söz konusudur. Bu işlemlerden sonra oğlan tarafı kızı istemeye karar verdiğinde, kız tarafına dünürçülüğe geleceğini bildirir. Kız tarafı oğlan ve ailesi hakkında yeterli araştırma yapma imkanı bulamadığı durumda ek süre elde edebilmek için *'biz size haber verimiz'* ifadesini kullanır. Araştırma olumsuz neticelenirse veya kız tarafından onay çıkmazsa aracı vasıtasıyla erkek tarafının gelmesi şeklinde haber ulaştırılır. Eğer kız ailesinde de onay çıkmışsa daha önce erkek tarafından ulaştırılan istemeye geleceğiz haberine olumlu yanıt verilir. Kız istemeye, kız ailesince tanınan sözü sohbeti dinlenir bir kişi ile beraber oğlanın babası, annesi ve yakınlarından birisi oğlan ile beraber giderler. Kız tarafı misafirlere kahve ikramlarda bulunur. Özellikle kahvenin müstakbel gelin aday tarafından yapılması ve onun tarafından ikram edilmesi söz konusudur. Kahve sonrası aile büyüğü kızı isteme için söz alır ve kızı ister. Kız tarafının büyüğü ise çoğu zaman *hayırlıysa olur* şeklinde ifade de bulunur aslında bu evet demektir.

Kız verildikten sonra *Dil bağı* denilen ve artık kızın damat evinin bir üyesi olduğunu ve başkalarının gelip istememesi için kız evine verilen hediyelerdir. Dil bağı, dilin bağlanması kelimesinden türeyen bir kelime olup kızı istemek için gelenlerin susması amacıyla verilen hediyeler anlamındadır. Dil bağında yüzük, bir çift terlik, bir elbise, bir kutu çikolata ve maddi olanaklara göre bilezik gibi hediyeler vardır. Bu hediyelerden bazılarını kız üzerinde bulundurur ve kızın verildiği anlamına gelir. Dil

bağı ilk dünürçülükle kızın verildiğini ifade etmek amacıyla iki aile arasında yapılan bir uygulamadır. Kız da erkekler ile konuşurken sözlü olduğunun farkına vararak daha edepli ve dikkatli olur.

Kız verilir düğün yapılmadan önce *Ana Keteni* denilen ve kız anası için manevi değeri büyük olan hediye alınarak kızın annesine takdim edilir. Erkek, kızın annesinin de kendisi için değerli olduğu konusuna vurgu yapmış olur⁷². Kadınlar görüşerek söz yüzüğü takma tarihi belirlerler. Söz yüzüğü yine kız evinde yapılan bir törenle olur. Bu törene de aile yakınları katılır. Burada kıza bilezik gibi hediyeler de getirilir. Dil bağı iki aile arasında yapılırken, söz kesme töreni her iki ailenin yakınları arasında yapılır. Böylece, her iki aile yakın akrabalarını onure etmiş olur hem de iki aileler arasında bir akit yapılmış olur. Söz yüzükleri bir kurdele ile bağlı olup aile büyüklerinden (genellikle kız tarafından) biri tarafından kısa bir konuşma yaparak kesilir. Kadınlar karşılıklı fikir alış verişleriyle nişan ve düğün tarihlerini belirler. Tarihler konusunda kararla alma sürecinde erkeklerin etkisi daha fazla olmasına rağmen , tarihler kadınlar tarafından konuşulur. İki bayram arası düğün yapılmaması geleneği Tadım köyü Alevîlerinde bazı aileler tarafından hala rağbet görürken bu kurala birçok aile uymamaktadır. Tadım köyü Alevîlerinde, genç çiftin evinin dizilmesi konusunda farklı anlayışlar olmaktadır. Bazı ailelerde kız tarafı yatak odası ve mutfağın dizilmesinden sorumluyken bazı ailelerde kız tarafı hiçbir şeye karışmaz sadece kızın götüreceği çeyiz vardır. Bunun en büyük sebebi farklı yörelerden gelerek Tadım köyüne yerleşen Alevîlerin geldikleri yörelerin izlerini devam ettirmeleridir.

Evlilik öncesi kız ve erkek tarafında farklı süreçler halinde tezahür eden olayları gözlemlemekteyiz. Zira düğün hazırlığı kız ve erkek tarafında farklıdır. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Tadım köyü Alevîlerinde de nişan düğünden önce önemli bir merasim olarak kabullenilir. Zira kelime anlamında da anlaşılacağı gibi kızın artık başkasına ait olduğunun izi, simgesidir. Nişan masrafları genellikle kız evi tarafından karşılanır. Fakat erkek evi de masraflara katkıda bulunabilir. Genel olarak nişan kız ailesi tarafından yapılan merasim olarak kabullenilir.

1980'li yıllara kadar *Başlık Parası* uygulaması da mevcuttu. Tadım köyünde başlık parasının miktarı belli değil, bu miktar bazen artmakta bazen azalmakta idi. Kızın güzel olması ve taliplerinin fazla olması veyahut kızı isteyen ailenin zengin olması

⁷²Hediye Eser,1949 Tadım, İlkokul terk

başlık parasının miktarını artırır dı. Genellikle başlık parası kızın masrafları için alınır ve bu doğrultuda harcanırdı. Çok az miktarda para kız ailesine kalırdı. Fakat zamanla bu gelenek yok olmuştur. Başlık parası yanı sıra *Kardaş (gardaş-kardeş) halatı* denilen ve damadın ailesi kızın kardeşini (genelde en küçük erkek kardeş) memnun etmek için verilen paradır. Şayet kızın tek kardeşi var ise o kardeşe verilir. Birden fazla kardeşi var ise en küçük kardeşe bu para verilir. Para verme yerine bazen hediyeler de verilebilir. Önemli olan kardeşi memnun etmektir. Bu gelenek zamanla u nutulmaya, terk edilmeye başlamış olsa da bazı aileler tarafından hala sürdürülmektedir ⁷³.

Kız evinden eşyalar giderken *Yatsılık* denilen yöresel çerezler bastık, orcik, kuru dut gibi şeyler getirilir. Amaç düğünde, oğlan evinde kalıp gece yatacak olan misafirlerin, yiyerek vakit geçirmesini sağlamaktır. Yatsılık kelimesi yatsı vaktinde misafirlerin yemesi için sunulan ikram anlamındadır. Uzak yerden gelmiş olan kişilerin damat evinde yatsı vaktinde bu çerezleri yiyerek eğlenceli bir vakit geçirmeleri sağlanır.

Düğün öncesi gelin, damat evine gitmeden bazı eşyaları oğlan evine veya çiftin beraber yaşayacağı eve götürür. Buna *Gelin Çeyizi* denir. Böylelikle yeni eşlerin ev eşyalarını oluşturulmasında kız tarafı da katkıda bulunmuş olur. Tüm yükü erkeğin sırtına yüklenmesi engellenmiş olur. Gelinin çeyizi yani baba evinden koca evine götüreceği eşyalar, damat evine gitmesi için kızın evine gelindiği esnada, kız tarafından yakın akrabası arkadaşı veya komşusu sandık üzerine oturarak sandığın evden çıkmasına izin vermez. Kız evinden çeyizi götürmek için damat ailesinden gelenler, sandık üzerine oturanı memnun ederek sandığın üstünden kalkmasını sağlar. Bu memnuniyeti para vererek ya da bazı vaatlerde bulunarak sağlamaya çalışır. Sandık üzerine oturan kişi verilen parayı ya da hediye beğenmez ise sandık üzerinden kalkmaz. Damat ailesi daha fazla para verir veya daha fazla vaatlerde bulunur. Sandık üzerinde oturan kişiyi memnun edip kaldırmanın yollarını bulmaya çalışır ⁷⁴. Zira sandık her iki aile tarafından da maddi ve manevi açıdan değerli görülür. İçerisinde kızın el emeği ile yaptığı çeyiz mevcut olmakla birlikte düğün sonrası dağıtılacak bohça da bu sandığın içerisinde.

Tadım köyü Alevîlerinde var olan başka bir uygulamada ise, gelin damat evine gönderdiği, yaptığı dantel, yazma, patik, lif vs düğünden bir hafta kadar önce gideceği

⁷³ Hanifi Takek, 1942 Kuyulu doğumlu, İlkokul mezunu

⁷⁴ Güllü Köseoğlu, 1339 (Hicri) H.ülyâ doğumlu

evde sergiler. Bazı aileler arasında kabul gören bir geleneğe göre bu çeyizleri görmeye gelenler hediye getirir ve karşılığında kız da onlara hediye verir⁷⁵. Düğün öncesi gerek kız tarafı gerekse erkek tarafı, düğüne geleceklere önceden matbaada bastırılan düğün davetiyelerini dağıtır

b-Evlilik Esnasındaki İnanışlar

Dini nikâh ve resmi nikâh evlenmenin vazgeçilmez unsurlarındandır. Tüm evliliklerde bu iki nikâh da şahitler huzurunda yapılır. Dini nikâh yapılırken şahitler ve kızın vekili boş bir kâğıda belirli miktarda gümüş, altın, Türk parası veya yabancı para yazar bunun yanında gelinin giderken götüreceği kıymetli evraklarda buna eklenir. Kefil ve damat bunları kabul ettiklerine dair kâğıdı imzalarlar, buna mehir denir. Tadım köyünde Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi boşanma hoş karşılanmaz. Boşanma olduğu takdirde mehirde yazılı olan maddi değerdeki şeylerin kız tarafına verilmesi gerekir. Erkek boşansa ya da boşanmaya neden olabilecek bir hata yaparsa (kadına eziyet, kötü –haysiyetsiz yaşam tarzı, hayata kast, zina vs) ayrılma gerçekleşir ve kâğıda yazdığı altını, yabancı parayı, Türk parası, kıymetli eşyaları kadına vermek zorundadır. Damat bunları vermediği takdirde damadın nikâhtaki şahidi ya da kefili bunları karşılamak zorundadır⁷⁶.

Günümüzde köy düğünlerinin zahmetli olduğu, Tadım köyü Alevîleri arasında kabul gören bir düşüncedir. Zira köy düğünlerinde yapılan yemeklerin yöresel ve yapımı zor olan yemekler olmasının yanı sıra düğün salonunda yapılan düğünlere göre daha masraflı olması nedeniyle köy düğünleri zamanla terk edilmeye başlanmıştır. Araştırma sahamızda yaptığımız görüşmelerde birçok kişinin köy düğünlerini daha fazla sevdiğini fakat salon düğünlerini kolaylık ve ekonomik sebeplerden dolayı seçtiğini görmekteyiz. Özellikle Tadım köyünün Elazığ'a yakın olması da salon düğününün seçilme sebebi olarak da belirtilmektedir. Çalışmamızda salon düğününden daha ziyade köy düğününü ele alacağız.

Düğünlerde damada yardım etmek amacıyla *Sağdıç* denilen ve genelde damadın ablası veya çok yakın arkadaş- akrabasından bir çift seçilir. Sağdıçlık, Elazığ'ın genelinde olduğu gibi Tadım köyü Alevîlerin de varol olan bir uygulamadır. Sağdıç

⁷⁵ Selma Pahıl,1979 Elazığ, Lise mezunu

⁷⁶ Salim Köseoğlu,1959 Tadım doğumlu, Lise mezunu

damada yardımcı olmanın yanında masrafların bir kısmını da karşılar. Sağdıç; damadın, gelinin, damadın yakın arkadaşları ve bazı akrabaların tıraş masraflarını karşılar. Sağdıçın bu masrafları karşılaması çok yaygın bir gelenektir. Sağdıçın masrafları sadece düğün esnasında değildir, düğünden öncesi ve sonrasında masraflara katlanmaktadır. Damadın ayakkabısının çalınması halinde çalan kişiye sağdıç vaatlerde bulunarak veya para vererek ayakkabıyı geri alır. Damadın ve damadın eşyalarının güvenliğinden ve korunmasından sağdıç sorumludur. Damadın ayakkabısının çalınması durumunda sağdıç ayakkabıyı mutlaka bulmalıdır. Kendi ayakkabısını veya çevreden bulabileceği başka bir ayakkabıyı damada veremez. Damat ayakkabısının bulunmasından ve damada teslim edilmesinden sağdıç mesuldür

Köyde yapılan düğünler genellikle Perşembe gününden başlar ve iki gece üç gün sürer. Günümüzde şehir kültürünün tesiri ile düğünler , düğün salonlarında yapılması yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte köy düğünleri eski havasından uzaklaşmıştır. Nadiren de olsa köyde yapılan düğünler Tadım köyünde eski heybetini korumaya çalışmaktadır. Perşembe günü davul çalınması ile düğünün başladığı çevreye haber verilir. Davul sesine sıkılan silah sesleri de eşlik eder. 1990'lı yıllarda terk edilmeye başlayan silah atma geleneği düğünlerde önemli bir yer tutuyordu. Çevre köydekiler ve köylüler de düğünde atılan silah sesleriyle düğünün başladığını anlayabiliyorlardı. Bir nevi silah sesleri düğün evine davetin çağrısıydı. Silah sesleriyle düğün evine gidilirdi ⁷⁷.

Perşembe günü akşamı çalan davul klarnet Cuma gününe hazırlık mahiyetindedir. Zira çevredekiler Cuma günü eğlenceye katılırlar. Tadım köyü Alevîlerinde, köy düğünleri davul, klarnet (özellikle zurnanın kullanılmadığı hususunun altını dikkatlice çizmek gerektiğini belirtelim) ile şenlikli yapılır (Bkz. Resim-V). Düğün töreninde zengin Elazığ halk oyunları ; çiftetelli, halay gibi oyunlar oynanır. Tadım köyü Alevî düğünlerinde, özellikle Elazığ yöresinin zengin halay çeşitlerinin yanı sıra Tadım köyünün farklı kültürden gelen insanlardan oluşmasından dolayı değişik yörelerden oyunlar sunulmaktadır.

Tadım köyü Alevîlerinde düğün günü öncesi son akşam *Kına Gecesi* adı altında genellikle bayanlara yönelik olan bir eğlence tertip edilir. Bu eğlence de erkekler genellikle bulunmamakla birlikte, damat ve gelin tarafından sınırlı sayıda erkek kısa bir

⁷⁷ Hanifi Takek, 1942 Kuyulu doğumlu, İlkokul mezunu

süreliğine ortamda bulunurlar. Bayanlar imkânlar dâhilinde çalgı eşliğinde oynarlar. Geline ve damada kına yakma töreni de bu esnada düzenlenir.

Kınayı getir aney,

Parmağın batır aney,

Bu gece misafirem,

Yanında yatır aney,

Koynunda yatır aney

Şeklinde Elazığ yöresinde kına gecelerinde söylenen türkü eşliğinde kına yakılır. Bir nevi kızın anneye vedası burada gerçekleşir. Genellikle eğlencenin bu kısmı hüznünlü geçer, gelinin annesi ve gelin ağlaşarak vedalaşırlar. Bayanlara olanaklar dâhilinde pasta ve içecek ikram edilir. Kına gecesinde erkekler ise imkânlar dâhilinde köy kahvesinde veyahut uygun bir mekânda oturarak muhabbet ederler. Bazen erkekler için de eğlence düzenlenmektedir.

Tadım köyünde Alevîler arasındaki doğum ile ilgili uygulamaların daha düğün töreninde görüldüğünü daha önce belirtmiştik. Düğün arabasının önüne bebek konulması ya da gelinin oğlan evine geldiğinde erkek çocukları kucaklarına alması doğurganlığı artırma simgesi olarak kabul görür. Gelin bu çocuğu kısa bir süre kucağında tutmaktadır. Bu uygulama ile *benzer benzeri doğurur* misali gelinin doğurgan olacağına ve erkek çocuğu olacağına inanılmaktadır. Zira mavi nüfus cüzdanı kadınlar arasında önemli bir simgenin gösterge sidir⁷⁸.

Yemek verilecek olan gün konvoylar halinde düğün evine gidilerek gelin evden çıkarılır. Tadım köyü Alevîlerinde, düğün günü damat gelini evden çıkarırken gelin evinin dış kapısı kilitlenir. Damat kapıyı kilitleyene bahşiş vererek kapıyı açmasını sağlar. Bazen de gelin evine gelen damadın ayakkabısı saklanır. Sağdıç ya da damat ile birlikte gelin evine gelen büyüklerden biri, ayakkabıyı saklayana para vererek ayakkabıyı geri almaya çalışır. Buradaki paranın miktarı, parayı verecek olan kişinin maddi durumu ile ayakkabıyı saklayan kişinin pazarlık kabiliyetine bağlıdır⁷⁹. Gelin alındıktan sonra konvoy halinde kornalar eşliğinde gelin götürülür. Bu esnada düğün konvoyunun önü kesilirse sağdıç konvoyun önünü açmak için para verir. Düğün

⁷⁸ Nihal Eser, 1981 Elazığ doğumlu, İlköğretim mezunu

⁷⁹ Muttalip Karasu, 1967 Tadım doğumlu, Lise mezunu

aracının önünün kesilmesinden sağdıç sorumludur. Önü kesilen düğün aracının yoluna devam etmesi için sağdıç yolu kapatanlara memnun etmesi gerekir. Bu memnuniyetini ayni veya nakdi şekilde sağlayabilir. Para vererek, takım elbise gibi vaatlerde bulunarak yolun açılmasını sağlar. Bu vaat ya da para miktarı aracın önünün kesen kişinin pazarlık kabiliyeti ile doğru orantılı olup bazen miktar, vaat inanılmaz boyutlara kadar çıkmaktadır.

Tadım köyü Alevî düğünlerinde gelen misafirlere yemekler ikram edilir. Bu yemekler hem yapımı zor olan hem de masraflı yemekler olur. Harput köftesi, kavurmalı pirinç pilavı, lahana sarması, yaprak sarması, sütlü (sütlaç) kadayıf vs. yapılması zor olan ve ikramda çok makbul olan yöresel yemekler yapılır. Üç dört çeşit yemek yapılmakla birlikte bu yemekler köylü tarafından toplu halde yapılır. Şayet aile fakir ise köylüden para veya yemek malzemesi toplanarak yemek yapılır. Özellikle çevre köylerden ve şehir merkezinden gelen misafirlere bu yemekler dağıtılır . Bu yemekler için hazırlıklar Perşembe gününden başlar. Asıl olarak aile dışında olanlara Pazar günü yemek verilse de yatılı gelen misafirler için yemekler daha erken yapılmaya başlanır⁸⁰.

Maddi durumu iyi olmayan kişilere köyde imece usulü düğün yapılır. Bu kişilere düğünde takılan takıların maddi değerini yüksek tutmaya çalışılır. Böylece maddi durumu iyi olmayan kişinin hem düğün masrafları karşılanmış olur hem de yeni kurduğu evin eşyaları ve bir sürelik geçimini sağlayacak maddi olanakları sağlanmış olur.

Eski dönemlerde yaygın olan uygulamalardan biri de sağdıcin, damadın kız (gelinin görümcesi) kardeşinin görümce olduğunu belirtmek için ona yazma takmasıdır. Böylece damadın kız kardeşinin görümce olduğu simgelenmiş olur.

Tadım köyü Alevîlerinde, gelinin geldiği evde damat dama çıkarak gelinin başına leblebi, üzüm, bozuk para ve içerisine demir para koyulan elma atar. Evin bereket ve zenginliği için bu uygulama yapıldı. Fakat günümüzde bu uygulama çok fazla rağbet görmemektedir. Gelin eve girerken ağaç kaşık kırar. Böylece evin bereketini artıracığına inanılır. Ayrıca, Tadım köyü Alevîlerinde, yeni eşyalarla düzenlenen evin nazardan korunması için herkesin kolaylıkla görebileceği bir yere, iğde

⁸⁰ Salim Köseoğlu,1959 Tadım doğumlu, Lise mezunu

ağacının büyük bir dalı asılır. Tadım köyü Alevîlerinde düğünden sonra damat arkadaşlarının yumrukları arasında gerdek odasına gider.

c- Evlilik Sonrası İnanışlar

Düğün gecesinin sabahı Suba denilen bir eğlence tertip edilir. Gelinin veya gelinin kaynanasının evinde düzenlenen eğlenceye, düğüne gelen; yakın akraba, arkadaş ve komşu çevresinden sadece bayanlar katılır. Bunun yanında düğüne katılmayan ya da katılamayan kişiler de düğünde takacakları hediyeleri beraberlerinde getirerek geline takdim ederler. Özellikle kapalı olan bayanlar bu eğlenceye erkekler katılmadığı için açık elbiseler giyebilirler. Kasetler çalınarak, türküler söylenerek bayanlar kendi aralarında eğlenirler. Kızın namuslu olduğunu ve bekâretini gerdek sonrası bozulduğunun bir nevi kutlamasıdır.

Eski dönemlerde olan ve çekirdek aile yapısına kavuş ulmasıyla terk edilmeye başlayan adetlerden biri de, ilk evlenen erkek çocuk ailesi ile birlikte yaşamasıdır. Buna gelin için Birlik *Gitme* denir. Gelin evin bir üyesiymiş gibi erkek tarafıyla birlikte yaşar. Daha sonraki kardeş evlenince büyük ağabey yeni bir eve taşınır ve küçük kardeş hanımıyla beraber anne ve baba evinde birlikte yaşamaya başlar. Bu sistem silsile halinde en küçük erkek kardeşe kadar devam eder. Kız kardeşler bu uygulama içerisine girmez. Son erkek çocuk (tek erkek ise o) evlenince anne ve babasına ölünceye kadar bakar ve eşiyile birlikte anne ve babasını evinde kalır. Gelin ve damat baba evinde kaldıkları süre içerisinde evde yeme-içme, çalışma ve kazanç ortaktır. Damat baba evinden ayrılmadan mal mülk sahibi olmaz

Damadın maddi durumu iyi değil ise veya farklı sebeplerden dolayı kaynana ve kayınbaba ile birlikte onların evinde yaşaması nadiren de olsa Tadımda görülebilen bir durumdur. Buna *İçgüveyi* denir. Damat, gelinin anne ve babasının oğluymuş gibi bu evde yaşar, yeri geldiğinde kaynata, kaynana damadın masraflarını kendi çocuklarıymış gibi karşılarlar⁸¹.Tadım köyü Alevîleri arasında İçgüveyi pek hoş karşılanmayan bir uygulamadır.

Kız evi damadın ve kızın yakın akrabalarına *Bohça* denilen hediye düğünden sonra götürür. Bohça Gelinin çeyiziyle beraber sandık içerisinde gelir. Bohça

⁸¹ Barış Eser, 1977 Holpenk, Lise mezunu

içerisindeki hediyeler gidilecek akrabanın yakınlık derecesine göre değişir. Bohça içerisinde lif, yazma (tülbent), iç çamaşırı, gömlek vs gibi hediyeler vardır. Maddi olanaklara göre bu hediyelerin sayısı, değeri artırılabilir. Bohça götürme olayına el öpmeğe *gitmek* denir. Yakın derece akrabalarından dayı, hala, teyze, amca, görüm, baldız, kardeş gibi kişilerin evlerine gidilir. Tabi ki ilk önce anne ve babaların yanına el öpmeğe gidilir. *El öpme* geleneğinde yaş önemli değildir. Yeni eşler kendilerinden küçük olan kişilerin evine de giderler. El öpme şekli anlamda bir deyim olmayıp, el öpme olayı gerçekleşmese de (Yeni eşlerden küçük olanların evine gidilse de el öpme olayı gerçekleşmez) bu adı alır. Düğünden üç-dört gün sonra yeni çift kızın babasının evine el öpmeye giderken baba maddi gücüne göre hediye verir. Diğer kişilerin yanına da giderken yeni eşlere maddi değeri olan hediyeler verilir. Böylece yeni çiftin evlenme masraflarına katkıda bulunulmuş olunur.

Gelin ilk dönemlerde; aile büyüklerinden, kayınbabadan, büyük kayınlardan ağzını yazmasıyla kapatarak uzak durur. Böylece onlara karşı çekingenliğini ve saygısını gösterir. Gelin bu kişilerle belirli bir süre konuşmaz. Gelin bunların yanında yemek yemez çocukların sevmez. *Gelinlik Etme* denilen bu çekingenlik belki bir süre devam eder. Bu uygulamanın sona ermesi Tadım köyü Alevîlerinde farklı şekillerle sona erdiğini görmekteyiz. Genellikle birkaç ay sonra gelinin kayınbaba / kayın ile konuşması yalnız kalmaları, hastalık, zaruret ten kaynaklanan bir olay sonrası başlar ve bu konuşma zamanla *Gelinlik Etme* nin sona ermesine sebep olur.

Tadım köyü'nde yaygın olan geleneklerden biri de; kadının yolda bir erkekle karşılaşması halinde durup erkeğe yol vermesidir⁸². Buna ek olarak Tadım köyü Alevîlerinde çiftin yeni kurulan evlerine nazar değmemesi için iğde ağacının büyük bir dalı asılır. Zira ev eşyalarının genellikle yeni olması ve geline takılan takılar nedeniyle nazardan korunulması için iğde ağacının dalının etkili olacağına inanılır⁸³.

⁸² Emine Ekmen,1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

⁸³ Mehmet Galip Karasu 1946 Holpenk, Okur Yazar

2-EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRMESİ

Sütkardeş, üvey kardeş kirve çocukları arasında evlilik yasaktır. Çocuğun sütanası ve sütbabası ile ve bunların anaları, babaları, kardeşi ve çocukları ile ve her kuşaktan torunlarıyla evlenmesi İslam dininde ebedi haramdır. Medeni kanunumuzda usul füru (alt soy üst soy) arasında ve üçüncü dereceye kadar civar hısımlarıyla (Yeğen, dayı, amca, hala, teyze) evlenmek yasaktır⁸⁴. Medeni hukukumuzda sütkardeşler arasında evlenme engeli yoktur⁸⁵.

Türk toplulukları incelendiğinde, Oğuzlarda başlık *parası* verme usulünün yaygın olduğu belirtilmektedir. Eski Türklerde erkeğin ailesi kızın ailesine elçi yollamakta, kızın babası da öneriyi kabul ettiğinde *kalın (başlık parası)* saptanmaktadır. Tadım köyü Alevîlerinde eskiden var olan bu uygulama, eski Türk geleneğinin tamamen uzantısı durumundadır. Eski Türklerde kızın ailesine verilen kalın, ailelerin maddi durumlarına göre değişen muayyen miktarda eşya ve hayvandan oluşmaktaydı. Zengin ailelerde bu miktar yüz ata veya iki yüz koyuna çıkabilmekteydi⁸⁶. Anadolu'nun pek çok yerinde uygulanan başlık parası geleneği Tadım köyünde da hem Sünniler hem de Alevîler arasında mevcut idi. Fakat zamanla bu gelenek yok olmuştur⁸⁷.

Töre denilen ve son zamanlarda terk edilen büyük kardeşin ölmesi halinde küçük kardeşin onun hanımını alması geleneği Tadım köyünde terkedilmiş olmasına rağmen nadiren karşımıza çıkabilir. Tadım köyü Alevîleri arasında pek hoş karşılanmayan bir evlilik türüdür. Medeni hukukumuzda özellikle bu konuya açıklık getirmiş olup kayın ile evlenme engelinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca karısı ölenin baldızı ile evlenmesine bir engel yoktur⁸⁸.

Türklerin ilk dönemlerde yaygın olan kız kaçırma usulü Hun Türklerinde terk edilerek dünürücü sistemine döndü. Oğuz Destanında kız istemek için adam saldı ifadesi kullanılmıştır⁸⁹. Tadım köyü Alevîlerinde de kız kaçırma pek görülmeyen ve sevilmeyen bir evlenme yöntemidir. Bu açıdan Tadım köyü Alevîlerinin, eski Türk topluluklarından izler taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir.

⁸⁴ Prof. Dr. Bilge Öztan, **Türk Medeni Hukuk**, Ankara 2002, Türk Medeni Hukuk md. 129/ b.1

⁸⁵ Tan Tahsin Zabata, **Medeni Hukuk**, Ankara 2004, s. 115

⁸⁶ Mahmut Tezcan, **Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması**, Ankara 1977, s. 248.

⁸⁷ Güllü Köseoğlu, 1339 (Hicri) Holpenk

⁸⁸ Tan Tahsin Zabata, a.g.e, s. 115

⁸⁹ Abdulkadir İnan, **Türk Kültüründe Exogamie İzleri Makale ve İncelemeler I**, Ankara 1987, s. 334

Nişan âdeti, Tadım köyün Alevîlerinde önemli bir yere sahiptir. Zira kelime anlamında da anlaşılacağı gibi kızın artık başkasına ait olduğunun izi, simgesidir. Medeni hukukumuzda da nişanlanmaya özel bir atıf da bulunarak ‘ Evlenme nişanlanma vaadiyle olur⁹⁰,’ demiştir. Yakutlarda da nişanlanma olayının varlığını görmekteyiz. Nişanlanma delikanlı tarafından kızın açık başına bir elbise atmak suretiyle olduğu gibi erkeğin kızın açık başına bir mendil koymak suretiyle de olur⁹¹. Tadım köyünde de yüzük takma uygulaması mevcuttur. Tadım köyü Alevîlerindeki nişan adetleri, Eski Türk gelenekleri ve uygulamaları ile paralellik gösterdiği gözlemlenmektedir.

Orta Asya Türklerinde *koşantı* denilen ve gelinin güveyine, bugün çeyiz dediğimiz bir miktar mal veya eşya getirmesi uygulaması Tadım köyü Alevîlerinde mevcuttur. Tadım köyü Alevîlerinde evlilik ile ilgili uygulamalarda eski Türk topluluklarının izlerinin devam ettiğini söylememiz mümkündür.

Sağdıç kelimesi Oğuzlardan bugüne kadar düğün geleneğinde “güveye arkadaşlık eden kimse” anlamıyla varlığını devam ettirmiştir⁹². Görüldüğü gibi Anadolu’nun birçok yerinde düğünde damada eşlik eden arkadaşına isim olarak verilen “sağdıç” kelimesi, Tadım köyü Alevîlerinde, eski Türk geleneklerinden ayrılarak, geline ve damada düğün esnasında eşlik eden arkadaş için kullanılmaktadır.

Tadım köyü Alevîlerinde gelin olan kızın evinde ayrılık türkülerinin söylenmesi de Başkurlarda düğünün son gününde ağıtlar söyleyerek matem gününe çevirmelerine⁹³ benzetilebilir.

Eski Türk topluluklarında Ataerkil bir aile yapısı mevcuttu. Türk devletlerinin uzun yıllar varlıklarını korumalarının temelinde aileye verilen önemin rolü oldukça büyüktür. Eski Türk toplumlarında, evlilik; çağındaki gençlerin evlenip, baba ocağından ayrılarak yeni bir ev kurmaları anlamına gelmektedir⁹⁴. Eski Türklerde Ailelerde ev ve ocak önemli değerler olarak kabul görürdü⁹⁵. Bu açıdan bakıldığında Tadım köyü Alevîlerinin evlenme ile ilgili inanışlarında eski Türk topluluklarından izler taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinin düğün adetleri içindeki

⁹⁰ Prof. Dr. Cevdet Yavuz, **Türk Medeni Kanunu**, İstanbul 1998, s. 91

⁹¹ Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi I**, Ankara 1993, s.159

⁹² Abdulkadir İnan, “Ateş ve Sağdıç kelimesinin anlamı”, **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara 1968, s. 295-304.

⁹³ Abdulkadir İnan, **a.g.m.**, s. 343

⁹⁴ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul 1991, s.216

⁹⁵ Günay Ünver; Harun Güngör, **a.g.e.**, s. 83

uygulamaların pek çoğunu Anadolu da hem Sünni hem de diğer Alevî grupların evlenme törenlerinde görmek mümkündür⁹⁶.

Maddi durumu iyi olmayan kişilere köyde imece usulü düğün ya pılır. Bu kişilere düğünde takılan takıların, maddi değerini yüksek tutmaya çalışılır. Böylece maddi durumu iyi olmayan kişinin hem düğün masrafları karşılanmış olur, hem de yeni kurduğu evin eşyaları ve bir sürelik geçimini sağlayacak maddi olanakları sağlanmış olunur. Zira Kur-an ı Kerim'in Nur suresinin 32. Ayeti Kerimesinde içinizdeki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanlarla evlendiriniz şeklinde belirtmiştir⁹⁷. Tadım köyünde de maddi olanakları elverişli olmayan kişileri evlendirilmesi ortaklaşa olanakların seferber edilmesi ile gerçekleştiriliyor.

Düğünden sonra el öpme adı altında yeni çiftin yakın akrabaları evlerine giderek, onlara karşı olan saygı ve sevgisini göstermiş olur. Bir nevi iadeyi ziyaret yerinde geçen bu gelenekte yeni eşler düğüne gelen ve maddi – manevi katkılarını esirgemeyen akrabalarına teşekkür ederler. Bu esnada yeni çiftin sunmuş olduğu bohça karşılığında gidilen ev de hediye sunarak karşılıklı hediyeleşilmiş olunur. Yeni evlenenlere maddi yardım yapılmış olunur.

Tadım köyü Alevîlerinde, yeni eşyalarla düzenlenen e vin nazardan korunması için herkesin kolaylıkla görebileceği bir yere, iğde ağacının büyük bir dalı asılır. Aynı uygulama Kahramanmaraş'ın Nurhak ilçesinde de görülmektedir⁹⁸.

Tadım köyünde Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi boşanma hoş karşılanan bir durum değildir. Boşanma olduğu takdirde mehir de yazılı olan maddi değerdeki şeylerin kız tarafına verilmesi gerekir. İslam dininde de bu konuya vurgu yaparak “ Evlenecek erkeğin boşanma halinde kadının mağdur olmaması için her hangi bir menfaati kadına sağlamalıdır” demiştir. Buna ek olarak İslam dini bir nevi hak olarak koca tarafından gelinin kendisine verilmesini emretmiştir⁹⁹.

Medeni hukukumuzda da bu konuya açıklık getirmiş olup kad ın ve erkeği eşit saymıştır. Boşanmada mağdur duruma düşecek olan eşi diğer eş maddi olanaklarına

⁹⁶ Sedat Veyis Örnek, **a.g.e**, s. 196

⁹⁷ Kur-an ı Kerimin Nur suresi 32. Ayet

⁹⁸ Hamza Karaoğlu, “Kahramanmaraş Nurhak ilçesinde yaşayan Halk inanışları”, Fırat Üniversitesi İlahiyat fakültesi dergisi, sayı 5, Elazığ 2000, s. 150 -151

⁹⁹ Ali Osman Ateş, **Cahiliyye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri**, İstanbul 1996, s. 295.

göre nafaka öder. Buna yoksulluk nafakası denir¹⁰⁰. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir¹⁰¹.

Dini nikâh ve resmi nikah evlenmenin vazgeçilmez unsurlarındandır. Tüm evliliklerde bu iki nikâh da şahitler huzurunda yapılır. Zira medeni kanunumuzda “evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya başkanını bu işte görevlendireceği memur, köylerde muhtardır¹⁰². Karşılıklı irade beyanı, evlenmenin yetkili memur önünde yapılması evlenmenin şekil şartlarındandır¹⁰³.

Gelinlik etme geleneği Tadım da özellikle gelinin büyüklerine karşı saygısının bir göstergesidir. Gelinlik etme âdeti Tadım da olduğu gibi Anadolu da Alevîler arasında da yaygın bir gelenektir¹⁰⁴. Tadım köyünde Alevî gelinlerin yazmalarını ağız kısmını kapatacak şekilde örttükleri alan taramamızda rastladığımız geleneklerdendir. Orta Asya Türk topluluklarında da gelinin, kocasının ve onun soyundan gelen erkek akrabalarının ismini söylemesi, onlarla konuşması belli bir süre yasaktır¹⁰⁵. Eski Türk topluluklarında gelinin, kocanın ve onun erkek akrabalarının adlarını söylememesi ve belli bir süre onlarla konuşmaması¹⁰⁶ uygulaması Tadım köyünde terk edilmeye başlayan uygulamalardan olsa da nadiren görülmektedir.

Gelin eve girerken ağaç kaşık kırması evin bereketini artıracığına olan inançtan kaynaklanır. Bu ve benzeri uygulama benzer amaçlarla Anadolu’nun birçok yöresinde de görülür.

Kadının karşılaştığı erkeğe yol vermesi, Tadım köyünde kadınların erkeklere olan saygısının bir gereğidir. Kadın erkekle karşılaşınca durur yol verir, erkek geçip gittikten sonra yoluna devam eder. Bu erkeğin kadına göre daha büyük kabul edilmesi ve kadının eksik görülmesinden kaynaklanır. Elazığ’da yaygın olarak kullanılan esketek

¹⁰⁰ Tan Tahsin Zabata, **a.g.e**, s. 102

¹⁰¹ Nazan Moroğlu, Saibe Oktay Özdemir, **Türk Medeni Kanunu ve Yürürlük Kanunu**, İstanbul 2002, s. 87

¹⁰² Prof. Dr. Cevdet Yavuz, **Türk Medeni Kanunu**, İstanbul 1998, Türk Medeni Hukuk md. 134

¹⁰³ Tan Tahsin Zabata, **a.g.e**, s. 118

¹⁰⁴ Pertev Naili Boratov, **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul 1984, s. 230

¹⁰⁵ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995, s. 168

¹⁰⁶ Abdulkadir İnan, **a.g.e**, s. 343

kelimesinin kadınların eksikliğinden dolayı *kadın* anlamında kullanılması ile kadının eksik görülmesini bağdaştırabiliriz¹⁰⁷.

D-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRMESİ

1-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsan yaşamında ölüm, kaçınılmaz bir sonudur. Bu nedenle dünyanın her yerinde ve her döneminde ölümle ilgili benzer adet ve törenler düzenlenmiştir. İnsan yaşamının son evresi olması sebebiyle bölgeler, yöreler, dönemler farklı da olsa cenaze ile ilgili törenlere hemen hemen her toplumda rastlanmaktadır.

Ölüm, Tadım köyü Alevîleri üzerindeki çalışmamızın geçiş dönemlerinin sonuncusudur. Tadım köyündeki ölüm ile ilgili inanışları ölüm öncesi, ölüm esnası ve sonrası olmak üzere iki başlık altında inceleyeceğiz.

a- Ölüm Öncesi İnanışlar

Tadım köyünde Alevîler ölümü bir yok oluş olarak görmüyorlar. Ölüm, yeni bir dönemin/sürecin (buna ebedi süreçte diyebiliriz) başlangıcı olarak algılıyorlar Büyük Alevî önderi Şah İsmail (Hatayi) bir şiirinde; *Dün doğdum bugün ölürüm / Ölen gelsin işte meydana* diyor. Yine birçok Alevî şiirinde/deyişinde/deyiminde; “*ölen tendir, can ölmez*” sözü geçiyor.

Tadım köyü Alevîlerinde, insanlar görmüş oldukları bazı rüyaları ve olayları ölümle yorumlamaktadır. Rüyada kan, baykuş, bulanık su, ölmüş bir yakınının onu yanına çağırması kötüye ve ölüme yorumlanmaktadır. Rüyada kızların gelin olması, o kişinin öleceğine delalet ettiğine inanılır. Gelinlik ile kefenin benzetilmesi bu rüya yorumunun gerekçe olarak kabul edilebilir.

Tadım köyünde ölümü düşündüren bazı hayvanlarla alakalı inançlar vardır. Anadolu’nun birçok yöresinde olduğu gibi Tadım köyü Alevîlerinde de ölüm ve kötü habere en çok yorumlanan hayvan baykuştur. Baykuş bir evinin yakınında, özellikle damında, ötmesi o evde birinin öleceği anlamına geldiğine inanılır. Baykuş kimin damına konmuşsa ve ötmüşse o evden kötü haber çıkacağına inanılır. Bir insan diğerine

¹⁰⁷ Remziye Köseoğlu, 1959 Kamışlık, okuryazar

beddua ederken *evine baykuş tünegin* der. Çünkü baykuş tüneyecek olan bu evde kötü bir olayla karşılaşılacağına inanılır. Kötü olaydan maksat o evden bir ölünün çıkmasıdır. Bu nedenle insanlar evinin yakınında veya bacasında öten bir baykuş gördükleri zaman onu hemen uçururlar. Sadece baykuş ölümün simgesi değildir. Köpeğin uzun uzun uluması da ölümün ön belirtisi olarak belirtilir. Bu nedenle uzun uluyan köpekleri susturmak için önüne ekmek atılır ve ‘ başını ye ’ denir. Böylece köpeğin ulumasıyla gelebilecek ölüm bertaraf edilmeye çalışılır .

Tadım köyü Alevîlerinde, ölüm döşeğindeki insanlar ziyaret edilmesi önemli adetlerdendir. Ziyarete gelenler hastayı üzmemek için hastanın yanında ağlamazlar. Ölüm yatağındaki kişinin rahat can vermesini sağlamak amacıyla birtakım uygulamalar yapılır. Hastanın ağzına su verilir veya ıslak bezle dudakları ıslatılmaya çalışılır. Uzaktaki yakınları varsa gelmeleri için haber verilir. Can verme anında yakınlarının yanında olmaya çalışması Tadım köyü Alevîleri için önemli kabul görülen bir adettir. Ayrıca köydeki bazı Alevîler arasında hastanın başında Kur’an okunduğu belirtilmektedir.

Azrail ile cebelleşmek boğuşmak hasta bir kişi için çokça kullanılan bir deyimdir. Ayrıca kötü bir hastalık geçirip iyileşen kişiye *kefeni yırttın* derler.

b-Ölüm Esnası ve Sonrası İnanışlar

Hasta öldüğü zaman gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, elleri yan tarafa konur, ayakları birleştirilir, karnının şişmemesi için de üzerine bir demir parçası veya bıçak konarak üzeri örtülür.

Tadım köyü Alevîlerinde cenaze kaldırma işlemleri yapılırken, ölen kişinin akrabaları hazır değillerse çağrılır. Hasta ruhunu teslim ettiğinden itibaren yakınları ve dostları bilhassa kızları, kız kardeşleri, eşi henüz cenaze kaldırılmadan ölünün yanında elleriyle göğüslerine, dizlerine vurarak ağlamaya başlarlar. Halk arasında *nennilemek* olarak adlandırılan bu olay ölüm olayı vuku bulduktan sonra başlar ve uzun bir süre devam eder. Özellikle ölen kişinin genç olması halinde kişinin muradını almadan öldüğü gibi ağıtlar yakılarak ağlanılır.

Bir muradı gerçekleşmeden ölen kişinin *gözü açık kalarak öldü* denir. Bu hem mecazi anlamda söylenirken hem de gerçek anlamda kullanılan bir deyimdir. Öldüğü

zaman gözü açık kalan kişilerin muradı olduğundan dolayı gözünün kapanmadığı ifade edilir. Bekâr oğlunu evlendirmeyen, kızını gelin etmeyen, dünyada kıymetli bir malın geride kalması veyahut bir kişiye hasret olarak ölen kişinin gözü açık kalarak ölür. *Rahmetli gözü açık gitti* denir.

Ölüm olayı vuku bulduktan sonra Tadım köyünde sela verilir. Daha sonra köylü toplanıp mezar kazar. Bu işlem karşılığı kimse ücret almaz. Ölü genelde evde yakılan ateş vasıtasıyla, kazanda ısıtılan suda yıkanılır. Yıkama işlemi cami hocası yaparken cenaze sahipleri de yardım eder. Ölen kadın ise köydeki bu işlerde uzman olan kadın yıkar ve kefenler.

Mezarın kazılması ve cenazenin mezara taşınmasında erkek ile bayan arasında fark yoktur. Sadece cenaze namazında ölü erkek ise er kişi niyetine, bayan ise hatun kişi niyetine diyerek cenaze namazı kılınır. Tadım köyü Alevîlerinde cenaze namazı toplu halde mümkün olan tüm köylülerin katılımıyla kılınır. Özellikle cenaze namazında Alevî Sünni ayrımı yapılmaksızın birlik ve beraberlik içinde yapılan bir törendir. Cenazenin gündüz gömülmesi Tadım köyü Alevîlerinde kesin olarak kabul gören bir gelenektir. Ölüm olayı akşam gerçekleşmiş ise de ölü gece defnedilmez, ertesi günü defnedilir. Cenaze namazına mümkün olduğu kadarıyla herkes katılmaya çalışır. Bayanlar kesinlikle cenaze namazı esnasında cami yakınlarında durmaz ve cenaze namazına katılmaz. Cenaze namazı kılınmadan önce cenaze sahiplerinden biri hoca'nın yanına gelerek “ *Ölen kişinin kefil oğlu / amcası / babası v.s. dir* ” der. Hoca da cenaze namazı kılınmadan önce; rahmetlikten *alacağınız varsa oğlu / amcası / babası v.s.kefildir, alacağınızı ondan alabilirsiniz alacağı olan onun yanına gitsin* der. Genellikle kefil olan kişi ölen kişinin büyük oğlu dur. Namaz sonunda namaz kıldıran kişi üç defa mevtayı *nasıl bilirdiniz şeklinde* cemaate seslenir. Orada bulunan herkes *İyi biliriz* der. Namaz kıldıran kişi Allah taksiratını affetsin der. Cemaatte toplu halde Allah rahmet eylesin mekânını cennet eylesin der. Diğer taraftan cenaze kadın mı yoksa erkek mi olduğu belli olması için tabutun üzerine cenaze kadın ise başörtüsü veya tülbent konur, erkek ise ceket, takke konulur ya da hiçbir şey konulmaz. Tadım ve çevresinde cenaze (Tabut) mümkün dairede elle taşınarak mezara götürülür. Araç kullanmamaya çalışılır. Elle taşınan tabutun herkes tarafından taşınması önemli bir gelenektir. Tabutun taşınmasının çok sevap olduğu halk arasında kabul gören bir inançtır. Bir de cenazenin mezara konulması esnasında erkek ile bayan arasında fark vardır. Her iki cenazeyi de

mezara yakınları koymaktadır. Fakat bayanların cenazesini özellikle oğlu veya nikâh düşmeyen erkek akrabaları koyar. Defin işleminde özellikle de cenaze mezara koyulmadan önce mezara metal para atılır. Bundaki amaç şayet mezar başka bir mezarın üzerine kazılmış ise önceki mezarla olan irtibatı kesmektir. Diğer uygulamalarda olduğu gibi bu uygulama da Tadım köyündeki bazı Alevîleri arasında mevcuttur. Cenazenin defin işlemleri tamamlandıktan sonra mezarlıkta Yasin -i Şerif okunularak mezarlıktaki işlemler tamamlanmış olur. Cenaze evine gidemeyecek olanlar mezarlık yanında ölü sahibine baş sağlığı diler. Zamanın müsait olanlar cenaze evine giderler. Bayanlar ve erkekler mümkün olduğu kadar farklı evlerde taziye verirler. Kadınlar *nennilemek* denilen ağıtlar yakarlar. Gelenler Allah *rahmet eylesin, mekânı cennet olsun, başınız sağ olsun* gibi sözler söylenir.

Tadım köyü Alevîlerinde yakınları ölen kişiler genellikle yas elbisesi olarak siyah elbiseler giyerler. Baş sağlığına gelenler teneşirin üzerine para atarlar. Ölünün dul kalan eşi bir yıl sonra evlenebilir. Çalışmamızın birçok bölümünde belirttiğimiz gibi Tadım köyü Alevîlerinin farklı yörelerden geldiği göz önüne alınırsa bu uygulamaları yapmayan ve tasvip etmeyen Alevîlerin de olduğunu söylemek mümkündür.

Tadım köyü Alevîleri arasında, cenaze kaldırıldıktan sonra mezar başında ateş yakılması geleneği terk edilmeye başlansa da nadiren de olsa bu gelenek devam etmektedir. Buradaki amaç ölü üzerine konulan toprağın yumuşak olması nedeniyle hayvanların bu toprağı kazarak ölüye zarar vermesini engellemektir. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinde *Reenkarnasyon* inancı yoktur.

Yasın belli bir süresi yoktur. Birkaç günü süre bileceği gibi birkaç hafta da sürebilir. Ölünün borçları varsa yakınları tarafından ödenir. Bazen abisi veya diğer çocuklarının kefil olduğunu görebiliyoruz. Cenazede kefil olan kişi alacaklılara borcu genellikle terekeden kalan para var ise ondan verir. Bazı kişiler terekeye hiç başvurmadan doğrudan cebinden karşılayabilir. Şayet terekedeki mal borca karşılık gelmez ise kefil tüm borcu kendi mal varlığından karşılayarak alacaklıların mağdur olmamasını sağlar Vasiyeti varsa yerine getirilir. Böylece ölünün huzur içinde yatacağına inanılır. Ayrıca ölünün elbiseleri yıkanarak fakirlere dağıtılır.

Ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra üçüncü gün yemek yapılarak tüm köylüye dağıtılır ve ölen kişi için köylülerden dua istenir. Bu yemeğe *üçüncü gün yemeği* adı verilir.

Defin edilen kişinin evinde üç-dört günü yemek pişmez ölü evine sürekli yemekler gelir. Taziye amaçlı eve gelenler, yakın komşular ve akrabalar yemek getirir. Cenaze evinde kesinlikle üç-dört gün yemek pişmemesi herhangi bir inançtan dolayı değil ev halkının üzüntülü olmasından kaynaklanır. Cenaze evine sadece yemek değil aynı zamanda çay şeker gibi şeyler de getirilir. Köy halkı ve yakın çevredeki köylüler cenaze evine taziye amacıyla gelirken akrabalık ve maddi durum gibi öğeler göz önüne alarak çay şeker vs. şeyler getirilerek evin ihtiyaçları karşılanır.

Kırkın çıkması Tadım köyünde önemli bir durumdur. Dul kadın yine kırk çıkmadan evlenemez aynı şey erkek içinde geçerlidir. Tereke (miras) kırk çıkmadan paylaşılmaz. Kırk çıkmadan düğün sünnet gibi eğlencelere cenaze evinden kimse katılmaz ve kimse davet edilmez. Cenaze evinde birkaç gün televizyon açılmaz.

Köydeki Alevîler arasında miras eşit olarak dağıtılır. Burada herkesin rızalığı alınır. Eğer rızalık olmazsa kura çekilir. Bu sonuca herkes uymak zorundadır. Bu nedenle mahkemelik olmak Tadım köyü Alevîlerinde pek hoş karşılanmayan bir olay olarak kabul görmektedir.

Dini bayramlarda mezar ziyareti oldukça önemlidir. Arife günü mezarlıklar ziyaret edilir. Mezarların eksiklikleri giderilmeye çalışılır, temizlik ve tamirâtı yapılır. Ayrıca Seyitler, Babalar, Dedeler Tadım köyü Alevîleri arasında değeri farklı olan kişiler arasındadır. Öldüklerinde türbeleri, türbelerinin su ve topraklarının hâlâ hik met gösterdiğine inanılır. Bu nedenle bu kişilerin mezarları daha fazla ziyaret edilir.

2-ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRMESİ

Altay ve Sibiryâ mitolojilerine göre köpek, Tanrı'nın kendisine verdiği görevi ihmal edip şeytana yardım etmesi dolayısıyla aldatıcı bir hayvan olarak düşünülür. Eski Türk topluluklarında olduğu gibi ölümü işaret ettiğine inanılan bazı hadiseler Tadım köyü Alevîlerinde de mevcuttur. Sadece eski Türk topluluklarında değil aynı zamanda günümüzde Anadolu'nun çeşitli yörelerinde de benzer düşünceler hakimdir. Köpek uluması sonucu ölüm vuku bulacağına Tahtacılar arasında da inanılır¹⁰⁸.

Tadım köyü Alevîlerinde ölümü düşündüren bazı hayvanlarla alakalı inançlar vardır. Baykuş bir evinin yakınında (özellikle damında) ötmesi o evde birinin öleceği

¹⁰⁸ Ali Selçuk, a.g.e, s. 246

anlamına geldiğine inanılır. Baykuşun ötmesindeki kötü bir olay olacağına dair inanış Tahtacılar arasında da mevcuttur¹⁰⁹. Anadolu’da da olumsuz özelliklere sahip olduğuna inanılan baykuş, eski çağlardan bu yana pek çok kültürde insanlar taraf ından kötülük, felaket ve ölümün sembolü olarak kabul edilmiştir. Baykuşun ölümü haber veren kuş olarak düşünülmesi Türklere İran ve Çin düşüncesinden geçmiştir. Tadım köyündeki ölümü haber veren hayvanlar ile ilgili inanışlar Anadolu’da da oldukça yaygındır¹¹⁰.

Tadım köyü Alevîlerinde ölümle ilgili inanışların çoğunu dini uygulamalar oluşturmakla birlikte eski Türk inançlarına benzer adet ve uygulamalar da görülmektedir. Tadım köyü Alevîlerinde cenazenin bekletilmesi gerekiyorsa ölünün karnının şişmemesi için bir demir parçası, bıçak ya da makas konulur. Ölüm ve mezarla ilgili bu inanış ve düşüncelerin esasında demirin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesinin ve koruyucu bir ruha sahip olması inancının belirtisi olduğunu söylemek mümkündür¹¹¹.

Türklerde ölüye kefenle gömme geleneğinin İslam öncesi dönemlerinde mevcut olduğu, hatta kefenin *eşük*¹¹² kelimesi ile ifade edildiği belirtilmektedir. Eski Türk topluluklarında ölülerini yıkayıp temizlediklerini *eşük* denilen bir kefene sardıklarını, tabuta koyduklarını ve bir araba ile mezar yerine götürdüklerini kaydediyorlar¹¹³. Bilhassa Beltirlerin ölüyü yıkadığı, erkek ölüyü erkek ihtiyarların kapının sol (güneyi) tarafına koyarak, kadın ölüyü ise kadınların evin sağ (kuzey) tarafına koyarak yıkadığı daha sonra elbiseleri giydirdikleri bildirilmektedir¹¹⁴. Bu bakımdan Tadım köyü Alevîlerindeki defin işlemleri, İslam dini ile Eski Türk topluluklarından izler taşıdığını söylemek mümkündür.

Tadım köyü Alevîlerinde var olan uygulamalardan biri olan ölünün çenesinin bağlanması Azeri Türklerinde de var olan bir adettir¹¹⁵.

Cenazenin gündüz gömülmesi Tadım köyü Alevîlerinde kesin olarak kabul gören bir gelenek olmasına rağmen dini kitaplarda bu konuya şöyle açıklık getirmiştir:

¹⁰⁹ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 201

¹¹⁰ Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folkloründe Ölüm**, Anlara 1971, s. 17

¹¹¹ İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 289.

¹¹² Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, İstanbul 1988, s. 758

¹¹³ Harun Göngör-Ünver Günay, **age**, s. 77.

¹¹⁴ Abdulkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, s. 184.

¹¹⁵ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 216

Cenazelerin gündüz gömülmesi müstehaptır. *Geceleyin gömülmeleri de mekruh değildir ancak zorunlu bir hal olmadıkça geceleyin gömülmemelidir* ¹¹⁶.

Eski Türk topluluklarında can ve ruh kavramları *Tin - Nefes* sözcüğü ile ifade edilmiştir. Eski Türklerde ölüm ve uyku anlarında ruhun bedeni terk ettiğine inanılırdı ¹¹⁷. Tadım köyü Alevîlerinde de benzer düşüncelere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tadım köyünde Alevîler ölümü bir yok oluş olarak görmüyorlar. Ölüm, yeni bir dönemin / sürecin (buna ebedi süreçte diyebiliriz) başlangıcı olarak algılıyorlar. Bu da Alevîlikte de ahiret inancının kabul gördüğünün göstergesidir.

Tatarlar ölüm meleğinin kılıcından bahsetmekle can çekişen hastaların ölüm meleğini fark ettiğinde ağzının açık kaldığı tasavvur edilmektedir ¹¹⁸. Benzer durum Tadım köyünde de mevcuttur. Ölen kişiyi hareketleriyle can çekişmenin ve zorluğun ifadesi farklı şekillerde yorumlanabilir.

Eski Türklerde mevcut olan, mezar başlarına ölen kişinin heykeli konulması veya öldürdüğü kişi sayısı kadar taş konulması ¹¹⁹ Tadım köyü Alevîlerinde olmayan bir uygulamadır. Fakat eski Türklerde *Balbal* denilen mezar taşının bir yansıması olarak mezar başlarına ve maddi duruma göre; ayaklara da ad, soyadı, doğum tarihi, ölüm tarihi baba adı yazan mermer taşı konulmaktadır.

Ülkemizde bazı yörelerde gözleri açık bir şekilde ölenlerin, sevdiklerini göremeden öldüğü için gözlerinin kapanmadığına inanılır ¹²⁰. Tadım köyünde de aynı durum söz konusudur.

Tadım köyü Alevîlerinde yasın belli bir süresi yoktur. Birkaç günü süre bileceği gibi birkaç hafta da sürebilir. Bütün Türk boylarında yas geleneği onların ölüm adetlerinin değişmeyen bir unsuru olarak günümüze kadar devam etmiştir. Türklerin Orta Asya'da uyguladıkları yas tutma geleneği Anadolu'ya gelen Oğuz boyları ve Tahtacı Türkmenleri bazı değişikliklerle devam ettiği görmektediriz ¹²¹.

¹¹⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, a.g.e, s. 251

¹¹⁷ Günay Ünver; Harun Güngör, a.g.e, s. 84

¹¹⁸ Günay Ünver; Harun Güngör, a.g.e, s. 84-85

¹¹⁹ Bahaeddin Ögel, a.g.e, İstanbul 1988, s. 758

¹²⁰ Hamza KARAOĞLAN, **Pazarcık Yöresi Alevîlerinde Ölüm ve Ölü ile İlgili Uygulamalar**. KSÜİFD: 2. 2003

¹²¹ Ali Selçuk, a.g.e, s. 220

Tadım köyü Alevîlerinde, defin edilen kişinin evinde üç -dört gün yemek pişmez, ölü evine sürekli yemekler gelir. Taziye amaçlı eve gelenler, yakın komşular ve akrabalar yemek getirir.

Eski Türklerde bulunan Yoğ Aşı veya Ölü Aşı¹²² uygulamasının yansıması olarak Tadım köyü Alevîlerinde üçüncü gün yemeği dağıtılması gösterebiliriz. Bu açıdan Tadım köyü Alevîlerinde eski Türk topluluklarının adet ve uygulamalarının izleri taşıdığını söyleyebiliriz. Azerbaycan'da da üçüncü gün yemek dağıtılması uygulamasının bir benzeri olan çörek dağıtılması uygulaması vardır.

Seyitli, Babalık, Dedelik ve *Dede Babalık* kimlikleri farklı olmamakla beraber çok kere halk bunları karıştırmış veya eş anlamda kullanmıştır. Bu isimlerle bilinen seçkin kimseler hayatın her safhasında etkinlikleri azalmaya yüz tutmuş olsa da müessirdirler. Dua ederek, bazen muska yazarak, çocuk edinmede, hastalıkların tedavisinde, ürünün bereketinde, rahmet okunmasında, yağmur duasında etkilidirler. Öldüklerinde türbeleri, türbelerinin su ve topraklarının hâlâ hikmet gösterdiğine inanılır.

Dini bayramlarda mezar ziyareti oldukça önemlidir. Arife günü mezarlıklar ziyaret edilir. Özellikle altmış beş yaş üstü bayanlar eşlerinin mezarlarını ziyarete gitmezler. Dini kitaplarda bu konuya şöyle bir açıklama getirmiştir: Erkeklere kabir ziyareti emir olundu. Hz. Muhammed kabir ziyaret eden kadına lanet etti sonrada izin verdi diyenler vardır. Dolayısıyla Tadım köyündeki Alevîlerin özel dini günlerde kabir ziyaretinin kaynağının İslamiyet olduğunu söyleyebiliriz.

¹²² Abdulkadir İnan, a.g.e, s. 189

II. BÖLÜM

TADIM KÖYÜ ALEVİLERİNİN TABİATLA İLGİLİ İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A-YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Elazığ'da da geçimini tarımla sağlamaya çalışan insanlar için su oldukça önemlidir. Zira su olmadığı dönemlerde kuraklık yaşanması ve ürünlerinin yeteri kadar olmaması köylü için ekonomik açıdan büyük sorunların yaşanmasına neden olmuştur.

Kurak geçen yıllarda köyün ileri gelenleri, çocuklar ve hocalar toplanarak yağmur duasına çıkarlar. Bu esnada “Mılla Potik “ denilen tahtadan yapılmış kukla ile köylü köy içerisinde gezer. Kuru bir ağaç parçası insan gibi elbise ile süslenir. Köylü elinde bu kuklayı kapı kapı dolaştırırken;

Mılla Potik Ne İster

Allah'tan Yağmur İster

Gökten Rahmet İster

Çiniden Yağ İster

Ambarda Bulgur İster

şeklinde mani söyleyerek köylüden bulgur, yağ, kavurma toplanır. Toplanan bu malzemelerle büyük bir kazanda kavurmalı pilav pişirerek köylüye ikram edilir. Bu ikramdan sonra yağmur yağması için dua edilir. Dua esnasında Mılla Potik denilen kuklaya kovalarla su dökülerek yağmur yağması Allah'tan temini edilir. Mılla Potik'e dökülen sular gibi yağmur yağması için dua edilir. Bu uygulamalar sonucu yağmur yağacağına inanılır.

Tadım köyü Alevîlerinde, nisan ayında yağan yağmur suyunun alınarak okutulması ve bunun evin içerisine serpilmesi halinde yılan, akrep ve çıyan gibi zarar verebilecek hayvanların eve girmeyeceği inancı hâkimdir.

2. YAĞMUR DUASI İLE İLGİLİ İNANISLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tadım köyünde kurak dönemlerde yapılan Mılla Potik ile köydeki evlere uğranır ve ev sahiplerinden buğday, kavurma, yağ gibi isteklerde bulunulur. Yağmur yağdırma ritüelleri, kuraklığı durdurmak amacıyla genellikle zirai kültürün hâkim olduğu arkaik toplumlardan günümüz modern toplumlarına kadar pek çok kültürde uygulanmaktadır¹²³.

Mılla Potik üzerine kovalarla su dökülmesindeki amaç benzerliklerden faydalanmaya çalışmaktır. Zira Mılla Potik e dökülen su kadar yağmur yağacağı inancı hâkimdir.

Yağmur yağdırma ritüelinde uygulamalarda bazı farklılıklar olsa da Anadolu'nun birçok yöresinde benzer uygulamaları görmekteyiz. Teknolojik gelişmeler ve tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru kaymaların artması neticesinde suya duyulan ihtiyaçların daha modern yöntemlerle sağlanması nedeniyle yağmur duası gibi ritüeller terk edilmeye başlanmıştır. Yağmurun yeri ve önemi inkâr edilmese de Tadım köyündeki sulama kanalları nedeniyle yağmura olan bağımlılık eskisi kadar kalmamıştır. Zira kanalların yapılmasından önceki dönemde tek sulama yöntemi yağmur idi. Türk tarihinde de yağmur duası ile ilgili var olan geleneklerin varlığını görebiliyoruz¹²⁴.

Tadım köyü Alevîlerinde var olan aşırı yağmur ya da dolunun kesilmesi için yağmur veya dolu önene metal parçasının atılması uygulaması Anadolu'nun birçok yöresinde de mevcuttur. Kahramanmaraş'ın Nurhak ilçesinde ise şiddetli dolu yağması durumunda da dolunun bıçakla kesilerek ortadan ikiye ayrılması ile dolunun kesileceğine inanılır¹²⁵.

¹²³ James G. Frazer, **Altın Dal, Dinin ve Folklorün Kökleri. I**, İstanbul 1991, s. 13-24,

¹²⁴ Abdulkadir İnan, **a.g.e** s. 61.

¹²⁵ Hamza Karaoğlu, **a.g.m** s. 150-151

B-AĞAÇ VE ORMANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- AĞAÇ VE ORMANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Doğanın vazgeçilmezi olarak kabul edilen ağaç, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Yeryüzünde en yaygın kültürlerden biri olan ağaç kültürü dinler tarihinin tespitine göre insanlık tarihinin hemen her döneminde kendini göstermektedir. Çünkü ağaç birçok toplum ve dinde ilahların ve ruhların barındığı kutsal varlıklardır. Hatta evren dev bir ağaç şeklinde tasavvur edilmiştir¹²⁶.

Tadım köyündeki Alevîler, bazı ağaçların kutsal sayılması veyahut bazı sorunlara çare bulması açısından önemli bir yere sahip olduğunu görebiliyoruz. Özellikle mezar başlarına ağaç dikmenin ölünün manevi yönden rahatlamasını sağladığına inanılır.

Tadım köyü Alevîlerinde, ağaç dalı hastalık tedavisinde de kullanılırdı. Köyün ileri galenlerinden biri, vücutta çıkan yaralar için yaş bir çubuğu daire şeklinde yapar, hasta çocuğu daire şeklindeki çubuktan geçirir. Üç Çarşamba bu uygulama tekrarlanır. Bu işlemlerin ardından, yaş çubuk dama atılır, çubuk damda kurudukça hastanın iyileşeceğine inanılır. Zamanla terk edil edilen uygulamalardan biri de budur¹²⁷. Tadım köyü Alevîlerinde okur-yazarlık oranın yüksek olması ve şehir merkezine yakın olması neticesiyle hastalık tedavisinde halk inanışlarına yerine doktor tedavisinin yaygın olduğu kesin bir kanaatimiz olmakla birlikte bazı inanışlar nadiren de olsa gözlemlenmektedir.

Özellikle Elazığ'ın mahallerinden bir olan Harput'ta bulunan bazı ziyaret yerlerindeki ağaçlara bez bağlanması ve bunun neticesinde muratlarına erebilecekleri inancı yaygındır. Feti Ahmet Baba Türbesi olarak bilinen türbe yakınındaki ağaç kutsal kabul edilmiş ve bu ağaca bez bağlanması dileklerin kabul olunacağı inancı mevcuttur.

Tadım köyü Alevîlerinde, ağaçlar ile ilgili diğer bir inanç ise *Merhem ağacı* olarak adlandırılan ağaç ile alakalıdır. Merhem ağacı denilen kokulu bir ağacın yeni çıkan ince dalları kesilerek çocukların boyunlarına asmak suretiyle veyahut elbiselerin

¹²⁶ Yrd. Doç. Dr. İskender Oymak, *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Malatya 2002, s. 93.

¹²⁷ Mehmet Balcı, 1969 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

kenarlarına dikmek suretiyle nazardan ve kötü ruhlardan korunması sağlanacağına inanılır. Ayrıca Merhem ağacının çocuklar üzerinde sağladığı etkinin evler içinde geçerli olacağı düşüncesi hakimdir. Evin belirli bölgelerine genellikle eve (veyahut dükkan) girenlerin rahatlıkla görebilecekleri bölgeye koyulur ve böylece nazardan korunacağına inanılır.

Merhem ağacının benzer etkisini *Dağdağun* denilen ağacın da yaptığına inanılır. Dağdağun denilen ağacın nazara iyi geldiği düşüncesiyle evlerin bazı bölümlerine bırakılması Tadım köyünde yaygın olan geleneklerdendir. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinde, evin nazardan korunması için herkesin kolaylıkla görebileceği bir yere, iğde ağacının büyük bir dalı asılır.

2- AĞAÇ VE ORMANLAR İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlık tarihinin hemen hemen her döneminde ağaç kültürü, farklı coğrafyalarda da olsa vücut bulduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tadım köyü Alevîlerinde, yadırlarda bulunan ağaçlara kutsiyet atfedilmesi eski Türk inançlarına dayandığı sonucuna ulaşmamız mümkündür. Zira ağaç kültürü aşağı yukarı Orta Asya sahasından Anadolu'ya kadar bu kültürün tespit edildiği her yerde ağaç -evliye münasebetine rastlanmaktadır. Halen Anadolu'da kutlu sayılan ağaçların yanında böyle türbe ve mezarların varlığı bunu göstermektedir¹²⁸. Bunun yanı sıra Göktürkler ve Uygurlar devrinde Ötüken ormanları mukaddes sayılmıştır¹²⁹. Bu bağlamda Tadım köyü Alevîlerinin özellikle Fetiahmet Baba Türbesindeki ağacı kutsal kabul etmesi ile eski Türk topluluklarındaki bazı ağaçları kutsal kabul etmeleri yönünden benzerlik olduğunu söylememiz mümkündür. Yaygın inançlardan olan, Harput da bulunan bazı ziyaret yerlerindeki ağaçlara bez bağlanması; ziyaret yerlerindeki ağaçların, kutsalın o ağaçlara sirayet etmesiyle kutsallık kazanmaları düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ziyaret yerlerindeki kutsal olarak kabul gören ağaçlara kişinin kendi elbisesinden bir parça bırakması, hastalıktan kutsal ağaç sayesinde kurtulunabileceğinin bir inancıdır. Ağaçları çalıları kutlu sayarak, bunlara bez, çaput bağlama âdeti bütün Türk boylarında benimsenmiş ve Altay dağlarından Akdeniz çevresine kadar yayılmıştır¹³⁰.

¹²⁸ Yrd. Doç Dr. İskender Oymak, *age*, s. 98.

¹²⁹ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 63.

¹³⁰ Hikmet Tanyu, *Ankara ve çevresindeki Adak ve Adak yerleri*, Ankara 1967, s. 141

Evin nazardan korunması için herkesin kolaylıkla görebileceği bir yere, iğde ağacının büyük bir dalı asılır. Aynı uygulama Kahramanmaraş'ın Nurhak ilçesinde de görülmektedir¹³¹. Tadım köyünde varolan uygulamaların Anadolu'nun birçok yöresinde de mevcut olduğunu söylememiz mümkündür.

C-HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- HAYVANLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Bütün Alevîlerde olduğu gibi Tadım Köyü Alevîlerinde de inancı vardır ve *kalp değiştirme* veya *don değiştirme* inancı vardır. Herhangi bir canlıya zulüm yapılmaması, o canlının şahsında Hz. Ali'nin tecessüs edileceğine inanılır. Ölenlerini bahçelerine gömmelerinde ki amaç bir gün dünyaya dönecekleri iyi ve kötü insan oluşlarına göre bu dönüşüm şekilleneceğine inancı ve hazırlığıdır¹³².

Tadım köyünde Alevîler tavşan eti yemezler. Bunun birçok sebebi var. Ancak onlara göre asıl sebep; tavşanın adet görmesi ve etinin çok kanlı olup sağlıksız olmasıdır. Ayrıca tavşan fizyolojik ve biyolojik yapısıyla da ilginçlikler taşıyan bir hayvandır. Tavşanın kafası kedi kafasına, kulakları eşek kulaklarına, arka ayakları köpek ayaklarına, ön ayakları kedi ayaklarına ve kuyruğu domuz kuyruğuna benzemektedir. Yine tavşan kedi ile çiftleşmektedir¹³³.

Tadım köyünde bazı hayvanların kutsal olarak kabul edilirken bazı hayvanların ise kötü bir olaya sebep olabileceği için pek sevilmediği yaptığımız gözlemler sonucu ulaştığımız bir bilgidir. Evin, bacasında veyahut damında baykuş ötmesi uğursuzluk sayılır o evde hastalık, ölüm gibi kötü bir olayla karşılaşılacağına inanılır. Baykuş ötmesi ev halkında, an birine, eve, evdeki hayvanlara zarar geleceğinin habercisi olarak algılanır. Evin harabe olması gibi kötü bir olayın vukuu bulacağı yönünde bir inanç vardır.

Köpeğin uzun süre ulumasının da ev için hayıra alamet olmadığı fikri Tadım köyünde hakim olan bir düşüncedir. Ev halkının malına, canına, hayvanlarına, ürünlerine... vs zarar gelmesi gibi bir olayın vuku bulacağına inanılır.

¹³¹ Hamza Karaoğlu, a.g.e s. 150–151

¹³² Ahmet Balcı, 1966 Tadım doğumlu, Ortaokul mezunu

¹³³ Salim Köseoğlu, 1959 Tadım doğumlu, Lise mezunu

Horozun vaktinden önce ötmesi uğursuzluk sayılır. Mümkün olan en kısa zamanda o horoz kesilerek yemek yapılır komşulara dağıtılır ve ev halkı ile birlikte komşular horozun etini tüketirler.

Tadım köyü Alevîlerinde, hayvanların her zaman kötü olarak değerlendirilmeği görmekteyiz. Örneğin; Bir kedinin ayaklarını yalayarak yüzünü temizlemesi eve misafir geleceğinin habercisi olarak algılanır ve evin toparlanarak temizliğinin yapılması gerektiğinin göstergesi olarak kabul edilir.

Tadım köyü Alevîlerinde, bazı hayvanların görünmesi ise takvim vazifesi gördüğü kabul edilmekteydi. Kıra kıra denilen kuşun gelmesi pamuk ekilmesi gerektiğinin habercisi olarak kabul edilmektedir.

Tadım köyü Alevîlerinde, at nalı evin kapısına asılır böylece o ev nazardan ve kötü ruhlardan kurtarılacağına inanılır.

Evdeki hayvanların doğması haberini ilk verene *hayvan doğum müjdesi* adı altında hediye verilir. Genellikle para şeklinde olan bu hediye bazen şeker çikolata gibi çocukları sevindirici hediyeler de olur.

Yeni doğum yapmış ineğin eşini yemesi iyi sayılmaz. Zira yerse sütünün az olacağına inanılır. Yeni doğum yapan ineğin eşi düşürmesi ve yememesi için beklenir. Tadım köyünde yeni doğum yapan ineğin ilk sütünün dereye dökülmesi gibi bir inanç olmamakla birlikte doğum yapan ineğin sütünün bir hafta kadar içilmediği bunun ise tadından ve ağır kokusundan kaynaklanmaktadır¹³⁴.

2- HAYVANLAR İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eski Türklerde birçok hayvan kutsal olarak kabul edilmiştir. Totem olarak kabul edilen hayvan da kutsal kabul edilmiş ve öldürülmeleri yasaktır¹³⁵.

Alevîler tavşan eti yemezler. Bunun birçok sebebi var. Ancak asıl sebep; tavşanın adet görmesi ve etinin çok kanlı olup sağlıksız olmasıdır. Ayrıca tavşan fizyolojik ve biyolojik yapısıyla da ilginçlikler taşıyan bir hayvandır. Tavşanın kafası kedi kafasına, kulakları eşek kulaklarına, arka ayakları köpek ayaklarına, ön ayakları kedi ayaklarına ve kuyruğu domuz kuyruğuna benzemektedir. Yine tavşan kedi ile

¹³⁴ Baki Köseoğlu, 1952 Tadım, Ortaokul

¹³⁵ İbrahim Kafesoğlu, *Eski Türk Dini*, s. 9.

çiftleşmektedir Bunca sağlıklı ve yenilmesinde sakınca olmayan hayvan (koyun, keçi sığır vb.) varken Alevîlerin tavşan yememelerinin araştırılması kanaatimizce ayrımcılık yapmaya çalışmaktır. Bunun yanı sıra tavşan etinin Orta Asya Türk kültüründe de yenmemesi¹³⁶, Tadım köyü Alevîlerinin Eski Türk kültür ve öğeleriyle benzer özelliklere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tadım köyünde, *Kıra kıra* kuşun gelmesi pamuk ekilmesi gerektiğinin habercisi olarak kabul edilmektedir. Hayvanların mevsimlere göre göç etmesi ve kıra kıra kuşunun geldiği ayın pamuk ekilmesi için uygun bir dönem olduğunun göstergesi olduğu batıl bir inançtan ziyade bilimsel yönü de kanıtlanabilir.

Tadım köyü Alevîlerinde mevcut olan baykuşun evin yakınında ötmesinin uğursuzluk sayıldığı düşüncesinin benzer şekillerini Anadolu'nun farklı yörelerinde de görmekteyiz. Baykuş Tahtacılar arasında da uğursuz olarak kabul edilen bir hayvandır. Baykuşun ötmesi o evde birinin öleceğinin işareti olarak tahtacılar arasında kabul edilir¹³⁷. Köpek uluması sonucu ölüm vuku bulacağına Tahtacılar arasında inanılır¹³⁸.

D-SUYLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tadım köyü Alevîlerinde, oruç süresince, 12 gün boyunca, düğün, nişan, sünnet ve benzer törenler, etkinlikler yapılmaz, kurban kesilmez, et yenilmez, Kerbela Şehitleri'nin çektikleri susuzluğu hissetmek için su içilmez. Su saf olarak içilmemektedir. Vücudun su ihtiyacı yenilen yemeklerden, çay, kahve, meşrubat, meyve suyu, ayran gibi sıvı içeceklerden karşılanır.

Tadım köyü Alevîlerinde, suyun temizlenme konusunda önemli bir vazifesi vardır. Bu temizlik sadece maddi anlamda olmayıp manevi anlamda da kullanılmaktadır. Doğum ile ilgili inanışlar bölümünde değinmiş olduğumuz manevi kirden temizlenme aracı olarak da su önemli bir yere sahiptir. Toplum tarafından loğusa kadın ve çocuğu doğumdan sonra kırk gün kirli kabul edilmektedir ve temizliği su vasıtasıyla sağlanır. Geniş olarak doğum kısmında arpa buğdayla çocuğun yıkanması ile manevi yönden temizlik sağlanır.

¹³⁶ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 252

¹³⁷ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 245

¹³⁸ Ali Selçuk, **a.g.e.**, s. 246

Tadım Köyünde kuraklık olduğu dönemlerde Mılla Potik ile birlikte yağmur duasına çıkılması ve bu esnada Mılla Potik su serpilir. Bu suyun benzerinin Allah'tan verilmesi için dua edilir.

Tadım köyünde su ile alakalı diğer bir ritüel ise, ölen kişinin mezarı üzerine su dökülmesidir. Kişi defnedildikten sonra mezarının üzerine aile bireylerinden biri su döker¹³⁹.

Tadım köyü Alevîlerinde Hacca gitme uygulaması olmamasına rağmen Hacdan gelen zemzem suyuna karşı saygı gösterilir, bu su kutsal olarak kabul görülür.

2-SU İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eski Anadolu düşünürlerinden Thales (M.Ö. 624–548), evreni meydana getiren ana maddenin ne olduğunu sormuş ve sorduğu soruya yine kendisi cevap vererek bu maddenin su olduğunu söylemiş. Bir başka Anadolu düşünürü olan Xenophanes de (M.Ö. 569–477) Thales'le aynı düşüncüyü paylaşmış ve bunu şu sözleriyle ifade etmiş:

“Hepimiz toprak ve sudan doğduk zira,/ Topraktan gelir her şey ve döner toprağa”

Anadolu'da suyun kutsallığına zaten inanılmaktaydı. Ayrıca; Animizme göre ölen önemli kişilerin ruhları su kenarlarında ikamet ediyordu¹⁴⁰. Bu açıdan baktığımızda Tadım köyü Alevîlerinde de büyük öneme sahip olan su Anadolu'da da eskiden beri önemli bir öneme ve değere sahiptir.

Eski Türk inançlarına göre evren yaratılmadan önce salt sudan oluşuyordu. Bu nedenle Türkler bir pınar gördüklerinde hemen secde ediyorlardı. “Kutsal Pınar” anlayışı Türklerde oldukça yaygın bir inançtı. Bununla ilgili olarak Dede Korkut kitabında şöyle yazıyor: “...uzun bınar demek ile meşhur bir bınar var idi: ol bınara periler konmuş idi....” Bu kutsallık Türklerin eski dini olan Şamanizm'e de yansıyor. Şamanizm'deki beş tanrıdan birisi Su Tanrısıydı. Halk, Şaman aracılığıyla Su Tanrısına dua ederdi. Bu kutsallık daha sonraki yüzyıllarda da devam ediyor. Timur döneminde Ceyhun Nehri'nin Cennetten geldiğine inanılır, bu bölgede bir pınara, su kaynağına kirli bir şey düşse halk hemen buraya giderek temizlik yapıyordu. Aksi takdirde büyük bir

¹³⁹ Mehmet Galip Karasu 1946 Holpenk, Okur Yazar

¹⁴⁰ Aydın Durdu, *Ekolojik Yaşam Dergisi* **Buğday** 11/2001 İstanbul 2001 s. 23

fırtına kopacağını düşünülüyordu¹⁴¹. Tadım köyü Alevîlerinde olduğu gibi Eski Türk topluluklarında su hayatın vazgeçilmezi olduğu için önemli bir yere sahiptir.

Sümerler evreni, Gök(An), Toprak (Enlil) ve Su (Ea veya Enki) olarak üçe ayırıyor ve tümünün yaratıcı ögesi olarak suya tapıyorlardı Sümerlilerde su, yaratılışın kaynağı olduğundan bereketi simgeliyordu. Bu nedenle tapınaklarda bir kap içerisinde su bulunduruluyor ve bu sudan içenlerin hastalıklarından kurtulacaklarına inanılıyordu. Bu anlayış günümüz Anadolu'sunda da oldukça yaygın. Bir çok Türbede bir kap içerisinde su konulmakta ve bu sudan ya da Türbe yakınındaki kutsal bir su kaynağından içildiğinde sağlığa kavuşulacağına inanılmakta. Bu inanç dinsel bir gelenek olarak İslamiyet'te de bulunuyor. Kâbe'deki kutsal sudan (Zemzem) içen hacılar böylece kutsandıklarına inanıyorlar¹⁴². Tadım köyü Alevîlerinde Hacca gitme uygulaması olmamasına rağmen Hacdan gelen zemzem suyuna karşı saygı gösterilir. Ve bu su kutsal sayılır.

Alevîler; Oruç süresince (12 gün boyunca) düğün, nişan, sünnet ve benzer törenler/etkinlikler yapılmaz, kurban kesilmez, et yenilmez, Kerbela Şehitleri'nin çektikleri susuzluğu hissetmek için su içilmez (Su sa f olarak içilmemektedir. Vücudun su ihtiyacı yenilen yemeklerden, çay, kahve, meşrubat, meyve suyu, ayran gibi sıvı içeceklerden karşılanır). Hz. Hüseyin'in susuz şehit olması anısına su içilmediği Anadolu'nun birçok yöresinde Alevîler arasında yaygın olarak görülür¹⁴³.

Tadım köyünde suyun manevi temizlenme aracı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Hristiyan inançlarında suyun vaftiz amacıyla kullanmaları suya vermiş oldukları anlamı en iyi şekilde ifade eden örneklerdendir. Su; doğum bölümünde ayrıntılı olarak incelediğimiz gibi manevi temizlik aracı olarak da kullanılır

Bunun dışında suyun kutsal olarak kabul edilmesi ve kurban verilmesi gibi bir gelenek mevcut değildir. Türkler Hunlar döneminde suyu kutsal olarak kabul etmiş ve ona kurban sunmuştur¹⁴⁴.

Tadım köyü Alevîlerinde ölen kişinin mezarına su dökülmesinde çeşitli amaçların var olduğu söylenmektedir. Hâkim olan görüşlerden biri ölünün susuzluğunu gidermeye çalışmak amacıyla mezar üzerine su dökülür. Diğer bir görüşe göre ise bir

¹⁴¹ Aydın Durdu, *a.g.e.*, s. 23-37

¹⁴² Aydın Durdu *a.g.e.*, s. 23-37

¹⁴³ Yrd. Doç. Dr. Ali Yaman, *A'dan Z'ye Alevîlik Nedir*, İstanbul 1990, s. 32-89

¹⁴⁴ Özkul Çobanoğlu, '*Türk kültüründe Su Kütü*', Türk kültürü, Sayı361, Mayıs 1993, s. 288

araya gelen toprakların çöküntü yapmasını engellemek için mezara su dökülür. Böylece mezar toprağı hem rüzgâr ve fırtınadan savrulmaz hem olası bir mezar çökmesinin önüne geçildiğı düşünülür.

E-ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- ATEŞ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tadım köyü Alevîlerinde, ocağın yanı başında yatmak iyi sayılmaz. Zira böyle yapan kimseyi cin, şeytan çarpacağına inanılır. Çocukların ateşle oynaması halinde elde ve yüzde yara çıkacağı söylenir. Tüpten ziyade ocakta ateş yakarak yemek pişiren ailelerde çocukların ateşin yanına giderek onunla oynaması ve ardından yangın çıkma ihtimali göz önüne alınırsa çocukların bu oyun zan ettikleri tehlikeden sakınmaları için böyle bir söz söylenmesi doğaldır.

Ateş bazen de savunma aracı olarak kullanılır. Tadım köyünde öz ellikle kurtlardan korunmak için ateş yakılması suretiyle kişilerin kendilerini koruduklarını görebilmekteyiz.

Günümüzde terk edilmekle birlikte unutulmuş ritüellerden biri de yüzünde yara çıkan kişilerin, tedavisinde ateşin kullanılmasıdır. Yüzünde yara ç ıkan kişi, akşam vakti çoban davarları getirirken; çobana doğru koşar, çoban da cebinden çıkardığı çakmağı o kişinin yüzüne doğru çakar böylece yüzdeki yaraların iyileşeceğine inanılır.

2-ATEŞ İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ateş; eski taş devrinde (paleolitik) bulunarak; ısınma, pişirme ve aydınlatmada da kullanılmıştır¹⁴⁵. Taş devrinin en önemli buluşlarından biri olan ve insan hayatında yaşam tarzını değiştiren ateş insanlığın vazgeçilmez buluşlarından biridir.

Amerika, Asya, Avrupa ve Akdeniz havzasındaki en eski dinî sistemler içinde, ateşin yerine ve zamanına göre, az veya çok önemli bir kült konusu olduğu bilinmektedir. Ama ateş, asıl eski Hind ve İran inançlarında temel bir yer kazanmıştır. Özellikle Zerdüştlüğün ve Mazdeizm'in ana esasları ateş ibadetle rine dayanmaktadır. Bu iki dinden başka Kuzey ve Orta Asya bozkırları gibi sert iklim şartlarının hakim

¹⁴⁵ Erkan Demir, **Tarih**, İstanbul 2004, s. 3

olduğu yerlerde teşekkül eden inanç sistemlerinde de ateşin tabîî bir mevkii olacağı şüphesizdir¹⁴⁶.

İran mitolojisinde ateşin ilk bulunuşu hakkında şunlar anlatılır:

O Kral Huşeng bir gün arkadaşlarıyla dağlara gezmeye gider, bu esnada bir yılan bunlara saldırır; Huşeng de eline bir taş alarak yılanı fırlatır. Bu taş bir başka taşa çarparak parıltılar meydana getirir. O da Tanrı'ya dua ederek ateşi kendine kible yapar¹⁴⁷.

Eski Türk inancına göre ilk insanlar meyve ve otlarla beslendikleri için ateşe ihtiyaçları yoktu. Fakat zamanla Tanrı onlara et yemeklerini de bildirince ateşe ihtiyaç duyuldu. Bunun üzerine Tanrı Ülgen, kuru otları toplayıp iki taş arasında e zerek ateşi meydana getirdi. Bunun üzerine insanlar bu ateşe "...atamın kudretinden taşa düşmüş ateştir" dediler. Bu nedenle olacak ki Altay ve Yakut Türklerinde, çakmak taşından elde edilen ateş "kutlu" sayılmaktadır. Yakut Şamanları da ayinlerinde bu taştan elde edilen ateşi kullanırlar. Ona "mukaddes ateş" derken, kibritle elde edilen ateşe "Rus ateşi" derler ve ayinlerinde kullanmazlar. Diğer taraftan Moğol Şamanizmi'ni ilk defa inceleyen Banzarov, ateş inancının Moğollara Türklerden geçtiğini söyler. Bunun içinde, Moğolca ateşe *gal* ve Ateş Tanrısı'na da *ot* denilmesini delil olarak gösterir¹⁴⁸.

Tadım köyü Alevîlerinde çocukların ateşten uzak durmalarına çalışılır. Ateşin yangın çıkarma konusunda tehlikeli olduğu ve evlerde genelde *cisir* denilen tahtaların fazlalığı çıkabilecek bir yangının söndürülmesinin çok zor olabileceği düşünülürse, çocukların elinde yüzünde yara çıkar şeklinde sözlerin çocukları bu tehlikeden uzak durmasını sağlamak amacıyla söylendiğini anlayabiliriz.

Bilhassa Sibirya Türkleri için ateş yalnızca günlük hayatın bazı ihtiyaçlarına cevap veren bir unsur değildir. O aynı zamanda bireyi ve aileyi arındırıp her türlü kötülüklerden koruyandır¹⁴⁹. Buna karşı Türk topluluklarında ateşe gösterilen saygı eski Türklerin yurtlarına giden gezginler tarafından tapma olarak yorumlanmıştır¹⁵⁰.

¹⁴⁶ A. Y. Ocak, **Menakıbnamelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri**, İstanbul 1983, s. 185-186.

¹⁴⁷ Firdevsi: **Şehname**, C. I (Çevirmen: N. Lugal), İstanbul 1992, s. 72-73.

¹⁴⁸ Abdulkadir İnan, **a.g.e.**, s. 43

¹⁴⁹ İbrahim Dilek, "Sibirya Türklerinde Ateş ile ilgili İnanışlar, Törenler ve Bazı Efsaneler", Gazi Üniversitesi, Ankara 2007 s.1

¹⁵⁰ Yaşar Çoruhlu, **Türk Mitolojinin Ana hatları**, İstanbul 2002, s.24

Tadım köyünde ateşin bir savunma aracı olarak kurtlara karşı kullanılması; kurdun ateşten korkması ve ateşi gördüğü zaman saldırmamasından kaynaklanmaktadır¹⁵¹.

Orta Asya Türk aile geleneğinde de evin küçük oğluna *od-Tigin* veya *ateş-ocak beyi* adı verilirdi ¹⁵². Bilindiği gibi, Anadolu’da hâlâ küçük oğlan çocuğu, baba ocağının temsilcisi ve ocağı yakacak olandır. Eröz, atalar kültü ile ocak-ateş arasındaki ilişkiye temas ederek , “ocağın tütmesi, ateşin devamlı şekilde y anması, ataların o ocakta, o yurttta, çadırda devamlı şekilde bulunması demektir. Ataların canları, ocağın ateşi içinde tecelli eder¹⁵³”. Tadım köyünde de küçük çocuğun baba ocağını yakması hala devam etmektedir.

F-ZİYARET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİR İLMESİ

1- ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tadım köyü Alevîlerinde ziyaret yerleriyle ilgili çeşitli uygulamalar mevcuttur. Çocuğu olmayan kişiler Beşik Baba denilen Harput’taki türbeye giderler. Beşik baba türbesinde ağaçtan bebek yaparak bir beşik iç erisine bırakırlar. Beşik baba’nın yüzü suyu hürmetine çocuklarının olması için dua ederler.

Günümüzde, Tadım köyünde tıbbi önlemlerin yanında kısırlılığı gidermek için en çok müracaat edilen diğer uygulamalardan biri ise baba (muhterem zat) olduğuna inanılan kişilerin türbelerini ziyaret etmektir. Elazığ’ın mahallelerinden olan Harput’ta bulunan Feti Ahmet Baba türbesine bazı isteklerin gerçekleşmesi için gidilir. Bunlardan biri de çocuğu olmayan kadın Feti Ahmet Baba türbesine giderek çocuğu olması için dua etmektir. Bu ziyaret sonrası kişinin çocuğu olursa ona göre bu türbenin isminden faydalanılır. Şayet çocuk erkek olursa; Fetiaahmet, Feti, Fetemet, kız olursa; Fetiye adları koyulur. Elazığ’ da oldukça yaygın olan Feti Ahmet isminin kaynağı Feti Ahmet B aba türbesidir. Ayrıca sınavlar için de Feti Ahmet Baba türbesinin ziyaret edildiğini görebiliyoruz.

¹⁵¹ Muttalip Karasu, 1967 Tadım doğumlu, Lise mezunu

¹⁵² Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, İstanbul 1988, s. 253-254

¹⁵³ M.Eröz, **Türkiye’de Alevîlik Bektaşilik**, İstanbul 1977 s. 327

Miyadun denilen Tadım köyünün kuzeyindeki tepede bulunan Mehmet Efendi (Bkz. Ek-IV). Türbesi de bazı dileklerin gerçekleşmesi için uğrak yeri haline gelen bir ziyaret yeridir¹⁵⁴.

Tadım köyü Alevîlerinde, ziyaret sonrası çocuğu olan kişi, genellikle ziyaret yerinde kurban kestirir ve çevredeki kişilere ikram eder. Ayrıca Tadım köyü Alevîlerinde Dedelerin mezarları diğer mezarlara göre daha fazla önem verilir. Mezarın temiz tutulmasına ve sık sık ziyaret edilmesi Tadım köyü Alevîleri arasında kabul gören inançlardandır. Tadım köyü Alevîlerinde Hacca a gitme uygulaması mevcut değildir.

2-ZİYARET YERLERİ İLE İNANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Halk inançlarında ki ulu kişi kültü, yatur kültüründen tamamen farklı düşünülemez. Ulu kişi ölünce de taşıdığı üstün vasıfları korur. O'nun sadece türbesi değil, hayatta iken kullandığı tespih veya asa, ölünce defnedildiği dağ, bu dağın yanındaki mağara, önündeki ağaç ve su da kutsaldır, bir takım hikmetlere sahiptir. Tadım köyü Alevîlerinde de Alevî Dedelerinin tespihi, hırkası gibi şeyleri kutsal kabul edilir. Mümkün olduğu kadar iyi muhafaza edilmeye çalışılır. Alevî Dedelerin mezarları da sık sık ziyaret edilmeye çalışılır.

Ağaçları çalıları kutlu sayarak, bunlara bez, çaput bağlama âdeti bütün Türk boylarında benimsenmiş ve Altay dağlarından Akdeniz çevresine kadar yayılmıştır¹⁵⁵. Tadım köyü Alevîlerinde de özellikle Fetî Ahmet Baba Türbesindeki ağaca bez bağlanması uygulaması ile Eski Türk topluluklarında uygulamalarla paralellik arz ettiği söylememiz mümkündür.

Tadım köyü Alevîlerinde yaygın olan ziyaret sonrası çocuğu olan kişi genellikle ziyaret yerinde kurban kestirilmesi ve çevredeki kişilere ikram gibi uygul amalar eski Türklerde uygulanan *Idık*¹⁵⁶ kurbanına benzemektedir.

Tadım köyü Alevîleri arasında Hac, Hacca gitme inanç ve uygulaması yoktur. Fakat hacca gidenlere karşı Sünnilerde olduğu gibi saygı ve değer fazladır. Hacca giden

¹⁵⁴ bk Resim IV

¹⁵⁵ Hikmet Tanyu, a.g.e, s. 141

¹⁵⁶ Abdulkadir İnan, a.g.e, s. 167-168

kişilerin dönüşte ziyaretleri yapılır ve Hacdən getirilen hediyeleri kabul edilerek normal bir hediyeden daha fazla değeri gösterilir¹⁵⁷

¹⁵⁷ Alim Köseoğlu, 1963 Tadıın doğumlu, ilkokul mezunu

SONUÇ

Araştırmamıza konu olan Tadım köyü verimli arazilerin ve su kaynaklarının bol olduğu bir arazi üzerine kurulmuş olup, şehir merkezine yakın bir yerleşim yeridir. Kuruluş tarihi tam olarak bilinmeyen Tadım köyünde 1943 yılında yapılan okul nedeniyle okur- yazarlık oranı oldukça yüksektir. Bulunduğu araziden ve şehir merkezine yakın olmasından dolayı farklı yörelerden göç almış ve farklı kültür öğelerinin aynı sahada toplanmasına neden olmuştur. Fakat bu farklılığa rağmen çatışma ortamından daha ziyade köy halkı arasında hoşgörü daha yaygınlaşmıştır.

Gelişmişlik düzeyi hangi seviyede olursa olsun dünyanın bütün milletlerinde bu türden inanışların günümüzde de varlığını devam ettirdiğini biliyoruz. Araştırmamıza konu olan Tadım köyünde tespit ettiğimiz inançlardan birçoğunun menşeinin eski Türk dini, inançlarına dayandığını söylemek mümkündür. Eski Türk inançlarının izlerini taşıyan bu uygulamaların altında yatan gerçek ise zorluklar karşısında kalan insanların bir aracı vasıtası ile yaratıcıdan yardım isteme arzusu ve bu duygunun bu yolla gerçekleşeceğine olan inançtır.

Tadım köyü Alevîlerinde yaygın olarak görülen doğum, evlenme, ölüm ile ilgili inanışlar Eski Türklerdeki inanışlarla paralellikler göstermektedir. Eski Türk hikâye ve destanlarına baktığımızda; kısrılık, çocuk sahibi olma ve doğumla ilgili inanma ve uygulamalar olduğu görülmektedir¹⁵⁸. Birçok Türk destan ve mitolojisinde de benzer örneklere rastlamaktayız. Tadım köyü Alevîlerinde kısrılık istenilmeyen bir olay olarak kabul gördüğü için bu durumun giderilmesi için tıbbi yolların dışında bir kısım değişik halk hekimliği ve büyüsel işlemler gibi yöntemlere müracaat edilmektedir. Tadım köyü Alevîlerinde eskisi kadar uygulanmasa da bu tedavi yöntemlerine bugün de başvurulmaktadır. Tadım köyü Alevîlerinde okur-yazarlık oranının yüksek olması ve şehir merkezine yakın olması neticesiyle hastalık tedavisinde halk inanışlarına yerine doktor tedavisi yaygın olmakla birlikte kesin bir kanaatimiz olmakla birlikte bazı halk inanışlar nadiren de olsa gözlemlenmektedir.

Günümüzde köy düğünlerinin zahmetli olduğu, Tadım köyü Alevîleri arasında kabul gören bir düşüncedir. Zira köy düğünlerinde yapılan yemeklerin yöresel ve

¹⁵⁸ Günay Ünver; Harun Güngör; a.g.e, Kayseri 1998, s.84

yapımı zor olan yemekler olmasının yanı sıra düğün salonunda yapılan düğünlere göre daha masraflı olması nedeniyle köy düğünleri zamanla terk edilmeye başlanmıştır. Araştırma sahamızda yaptığımız görüşmelerde birçok kişinin köy düğünlerin i daha fazla sevdiğini fakat salon düğünlerini kolaylık ve ekonomik sebeplerden dolayı seçtiğini görmekteyiz. Özellikle Tadım köyünün Elazığ'a yakın olması da salon düğününün seçilme sebebi olarak da belirtilmektedir.

İnsan yaşamında ölüm, kaçınılmaz bir sonudur. Bu nedenle dünyanın her yerinde ve her döneminde ölümle ilgili benzer adet ve törenler düzenlenmiştir. İnsan yaşamının son evresi olması sebebiyle bölgeler, yöreler, dönemler farklı da olsa cenaze ile ilgili törenlere hemen hemen her toplumda rast lanmaktadır. Tadım köyü Alevîlerinde de Eski Türk topluluklarının ölüm ile ilgili adet ve uygulamalarının olduğunu söylememiz mümkündür.

İnsanların bir nesneyi, taşı, suyu, hayvanı kutsal kabul etmeleri, yaratıcıyı tabiattaki saygı duydukları, sevdikleri veya korktukları bazı şeylerle ilişkilendirmeye ihtiyaç duymalarından kaynaklanmıştır. Aslında dilek temennilerin yerine gelmesi, sıkıntı, bela ve korkulardan kurtulmak amacı ile yapılan bu uygulamalar sembolik bir anlam ifade etmektedir¹⁵⁹.

Özellikle teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında, kitle iletişim araçlarının gelişmesi bazı inanışların terk edilmesine zemin hazırlamıştır. Ortak öğelerin hakim olduğu kültür- inanış sistemi yaygınlaşarak bölgesel ve mahalli kültürel öğelerin kaybolmasına ve zamanla unutulmasına sebebiyet vermiştir. Tadım köyünün farklı yöreden gelen insanların oluşturduğu bir köy dür. Bu özellik köyde kargaşaya neden olmaktan ziyade, sevgi hoşgörünün daha fazla gelişip büyümesine katkı sağlamıştır. *Yaratılana Yaradan'dan dolayı* bir yakılık duymaları sebebiyle insanlar birbirine daha fazla kaynaşmış, sevgi ve saygı ortamı doğmuştur. Böylece köy maddi ve manevi huzura kavuşmuştur.

¹⁵⁹ Günay Ünver; Harun Güngör; Şaban Kuzgun vd, a.g.e, Kayseri 1996,s.106

BİBLİYOGRAFYA

A-KAYNAK ESERLER

- ACIPAYAMLI, Orhan, **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara 1974.
- AKSOY, Mustafa, “Türkiye’de Kirveliğin Kültür Sosyolojisi Açısından Tahlili”, V. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi Gelenek Görenek İnançlar Seksiyonu Bildirileri”, Ankara 1997.
- , **Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu**, İstanbul, 1996.
- AŞAN, Muhammet Beşir, **Elazığ Tunceli ve Bingöl illerinde Türk iskan izleri (XI-XIII yüzyılları)**, Ankara 1988.
- , **Elazığ-Bingöl-Tunceli İlleri Ortaçağ Yüzey Araştırması, VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Ankara 1989.
- AYDIN, Abdullah, **İslamda Evlilik mahremiyetleri ve Aile hayatı Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul 1990.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, Ankara 1995.
- ÇELİK, Ali , **İslam’ın Kabul veya Reddettiği Halk İnançları -Hicaz Bölgesi-**, İstanbul 1995.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, ‘**Türk kültüründe Su Kütü**’, Türk kültürü, Sayı361, Mayıs 1993.
- DANIK, Ertuğrul, **Yukarı Fırat Bölgesi Ortaçağ Kaleleri I, VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu(08 -10 Nisan 2002) Bildiriler**, Kayseri 2002.
- , **Ortaçağ’da Harput Yüzey Araştırması 1998 Çalışmaları 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı I**, Ankara 2000.
- DEFNE, Zeki Ö., **Dede Korkut**, Ankara 1988.
- DEMİR, Erkan, **Tarih**, İstanbul 2004.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Doğu Anadolu Projesi Ana Planı, C. IV**, Başbakanlık 2000.
- Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, **Ekonomik Rapor 2002**, Elazığ2003.
- EMAT, Honigmann, **Bizans Devletinin Doğu Sınırı**, (Çevirmen: F.İşiltay), İstanbul 1970.
- HALAÇOĞLU, İbrahim, **İslam Ansiklopedisi C. X.**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994.
- GÜNGÖR, Harun, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri 1998.
- İNAN, Abdulkadir, **Türk Kültüründe Exogamie İzleri Makale ve İncelemeler I**, Ankara 1988.
- , **Eski Türk Dini Tarihi**, Ankara 1995.

- , **Makaleler ve İncelemeler, C.I**, Ankara 1987.
- , **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995.
- KAFESOĞLU, İbrahim , **Türk Milli Kültürü**, İstanbul 1991.
- KARAOĞLAN, Hamza , “Kahramanmaraş Nurhak ilçesinde yaşayan Halk inanış ları” ,
Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.5, Elazığ 2000.
- MOROĞLU, Nazan, ÖZDEMİR, Saibe Oktay Özdemir, **Türk Medeni Kanunu ve Yürürlük Kanunu**, İstanbul 2002.
- OLŞEN, Korey; BAYRAM, Fahriye; ÖZME, Adil; **22. Araştırma Sonuçları Toplantısı C.I**, Ankara 2005.
- ÖĞEL, Bahaeddin, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, İstanbul 1988.
- , **Türk Mitolojisi I**, Ankara 1993.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, **Anadolu Folkloründe Ölüm**, Anlara 1971.
- , **Halk Bilimi**, Ankara 1995.
- ÖZTAN, Bilge, **Türk Medeni Hukuk**, Ankara 2002.
- SELÇUK, Ali Selçuk, **Tahtacılar**, İstanbul 2005.
- SUNGUROĞLU, İshak , **Harput Yollarında C.1**, İstanbul 1958.
- TANYU, Hikmet, **Ankara ve çevresindeki Adak ve Adak yerleri**, Ankara 1967.
- TARAN Ersin, **Atlaslı İlimiz ve Bölgemiz Elazığ ve Doğu Anadolu Bölgesi I .**, Elazığ 1999.
- ÜNVER, Günay; GÜNGÖR Harun; **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, Ankara 1997.
- ÜNVER, Günay; GÜNGÖR,Harun; KUZGUN,Şaban vd, **Kayseri ve Çevresindeki Ziyaret ve Ziyaret yerleri**, Kayseri 1996
- YAMAN, Ali, **A’dan Z’ye Alevîlik Nedir**, İstanbul 1990
- YAVUZ, Cevdet, **Türk Medeni Kanunu**, İstanbul 1998
- ZABATA Tan Tahsin, **Medeni Hukuk**, Ankara 2004
- <http://www.bayindirlik.gov.tr> (Bayındırlık Bakanlığı Resmi Sitesi)
- <http://www.dsi.gov.tr> (Devlet Su İşleri Resmi Sitesi)
- <http://www.elazig.gov.tr> (Elazığ Valiliği Resmi Sitesi)
- <http://www.elazig.gov.tr> (Elazığ Valiliği resmi web sitesi)
- <http://www.elaziz.net>
- <http://www.gapdogukalkinma.com>

B-KAYNAK KİŞİLER

Alim Köseoğlu, 1963 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

Aykut Pahlı, 1973, Arapgir, Üniversite mezunu

Ayşe Çakır, hicri 1338, Meşkünü doğumlu

Baki Köseoğlu, 1952 Tadım, Ortaokul

Barış Eser, 1977 Holpenk, Lise mezunu

Emine Ekmen, 1966 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

Güllü Köseoğlu, 1339 (Hicri) Holpenk doğumlu

Güllü Nuray Köseoğlu, 1966 Elazığ doğumlu, Okur - yazar

Hamiyet Sandıkçı, Elazığ Nüfus Dairesi Müdiresi

Hanifi Takek, 1942 Kuyulu doğumlu, İlkokul mezunu

Hediye Eser, 1949 Tadım, İlkokul terk

Kader Köseoğlu, 1989 Elazığ doğumlu, Lise öğrencisi

Mehmet Balcı, 1969 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

Mehmet Galip Karasu 1946 Holpenk, Okur-yazar

Mehmet Zeki Yıldız, 1949 Tohumlu doğumlu, Ortaokul mezunu

Melike Balcı, 1979 Tadım doğumlu, Ortaokul mezunu

Mustafa Pala, 1966 Miyadun doğumlu, İlkokul mezunu

Muttalip Karasu, 1967 Tadım doğumlu, Lise mezunu

Naciye Pala, 1968 Tadım doğumlu, İlkokul mezunu

Nihal Eser, 1981 Elazığ doğumlu, İlköğretim mezunu

Remziye Köseoğlu, 1959 Kamışlık, okur -yazar

Salim Köseoğlu, 1959 Tadım doğumlu, Lise mezunu

Savaş Eser, 1977 Elazığ doğumlu, Ortaokul mezunu

Seda Köseoğlu, 1986 Elazığ doğumlu, Lise terk,

Selin Köseoğlu, 1988 Elazığ Doğumlu, Lise mezunu

Selma Pahlı, 1979 Elazığ, Lise mezunu

Sevil Eser, 1976 Elazığ doğumlu, Üniversite terk.

Sinem Köseoğlu, 1984 Elazığ doğumlu, Lise mezunu

Sıtkı Yapıcı, 1945 Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

Songül Balcı, Tadım doğumlu, ilkokul mezunu

Şaziye Eser 1982 Elazığ doğumlu, ilkokul mezunu

Şule Köseoğlu, 1982 Elazığ doğumlu, ilkokul mezunu

Tahir Eser, 1961 Elazığ doğumlu, Ortaokul mezunu

Tevhide Karasu, 1944 Göl köyü doğumlu

Zemine Balcı, 1938 Tadım doğumlu,

ÖZGEÇMİŞ

28.12.1980 yılında Elazığ'da doğdum. İlk ve ortaöğretimimi Malatya'nın Arapgir ilçesinde tamamladım. 1998 yılında Elazığ Lisesi'ni bitirdim ve aynı yıl girmiş olduğum sınavda Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler (İngilizce) bölümünü kazandım. 2004 yılında Atatürk İlköğretim okulunda İngilizce öğretmenliği yaptım. Şuan Maliye Bakanlığı bünyesinde Kovancılar Malmüdürlüğünde muhasebat memuru olarak çalışmaktayım.

İbrahim Köseoğlu

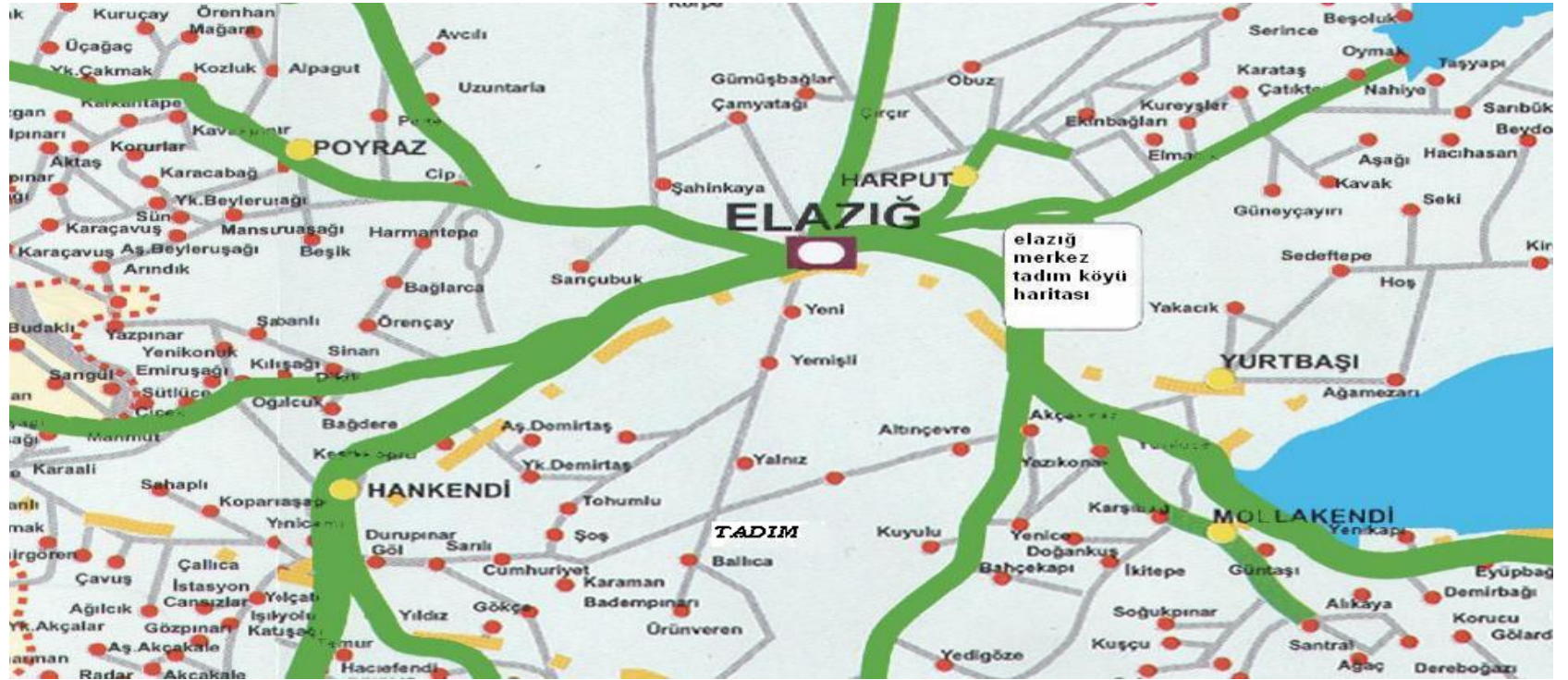
Elazığ–2009

EKLER

HARİTA -I

HARİTA -II

*Elazığ ve Tadım Köyü Haritası

($38^{\circ}34'60''$ Kuzey Paralelleri $39^{\circ}10'0''$ Doğu Meridyenleri)

A- FOTOĞRAFLAR**Resim I**

*Tadım Köyüne Genel bir bakış

Resim II

*Tadım Höyüğü ve Kalesi Roma ve Bizans Dönemine ait I. Derece Arkeolojik Sit alanıdır

Resim III

*Tadım Köyüne Genel bir bakış

Resim IV

***Miyadin Mehmet Efendi Türbesi**

Resim V***Tadım köyünde bir düğün**

Ek Bilgi 1**Ek Bilgi 1 Tadım Köyü Göleti¹⁶⁰**

Göletin yeri	Elazığ-Merkez		
Akarsu	Şoş deresi		
Amacı	Sulama		
İnşaatın başlama-bitiş yılı	1991	-	1994
Gövde dolgu tipi	Zorlu Dolgu		
Depolama hacmi	1,112 hm ³		
Aktif hacim	0,834 hm ³		
Ölü hacim	0,095 hm ³		
Yükseklik (talvegden)	25,3 m		
Yükseklik (temelden)	27,04m		
Sulama alanı	100 ha		
Proje rantabilitesi	2,0		

¹⁶⁰ <http://www.dsi.gov.tr> (Devlet Su İşleri Resmi Sitesi)